

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

**FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA PEDAGOGIKY**

KOMUNIKACE RODINY A ŠKOLY NA 1. STUPNI ZŠ
DIPLOMOVÁ PRÁCE

Barbora Krejčová
Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Vedoucí práce: PhDr. Dagmar Šafránková, Ph.D.

Plzeň 2023

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 2023

.....
vlastnoruční podpis

Ráda bych poděkovala paní doktorce Dagmar Šafránkové, vedoucí práce, za ochotu, cenné rady a celkovou nápomocnost, kterou mi při psaní diplomové práce poskytla.

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK.....	3
ÚVOD.....	4
1 RODINA A JEJÍ VYMEZENÍ.....	5
1.1 FUNKCE RODINY.....	5
1.2 TYPY RODIN.....	7
1.3 SOUČASNÁ RODINA A VÝCHOVA DĚTÍ.....	8
1.4 OČEKÁVÁNÍ RODINY OD ŠKOLY.....	9
2 ŠKOLA A JEJÍ VYMEZENÍ.....	12
2.1 FUNKCE ŠKOLY.....	13
2.2 ZMĚNY V SOUČASNÉ ZÁKLADNÍ ŠKOLE.....	14
2.3 OČEKÁVÁNÍ ŠKOLY OD RODINY.....	15
3 VYSVĚTLENÍ KOMUNIKACE VE VZTAHU RODINY A ŠKOLY.....	17
3.1 PEDAGOGICKÁ KOMUNIKACE.....	18
3.1.1 Pravidla pedagogické komunikace.....	18
3.1.2 Komunikační dovednosti učitele.....	20
4 FORMY KOMUNIKACE A SPOLUPRÁCE MEZI RODINOU A ŠKOLOU.....	21
4.1 TŘÍDNÍ SCHŮZKY JAKO JEDNA Z FOREM KOMUNIKACE MEZI RODINOU A ŠKOLOU.....	23
4.2 INDIVIDUÁLNÍ SCHŮZKY JAKO JEDNA Z FOREM KOMUNIKACE MEZI RODINOU A ŠKOLOU.....	25
4.3 PÍSEMNÁ A ELEKTRONICKÁ KOMUNIKACE MEZI RODINOU A ŠKOLOU.....	26
4.4 ŠKOLSKÁ RADA A SDRUŽENÍ RODIČŮ.....	28
4.5 ÚČAST RODIČŮ PŘI VÝUCE.....	28
4.6 AKCE ŠKOLY.....	29
4.7 RODIČ, JAKO VEDOUcí ZÁJMOVÉHO KROUŽKU NEBO POMOCNÍK NA MIMOŠKOLNÍCH AKCÍCH.....	30
5 SPECIFIKA KOMUNIKACE A SPOLUPRÁCE MEZI RODINOU A ŠKOLOU NA 1. STUPNI ZŠ.....	32
5.1 UČITEL JAKO ÚČASTNÍK PEDAGOGICKÉ KOMUNIKACE.....	32
5.2 RODIČE JAKO ÚČASTNÍCI PEDAGOGICKÉ KOMUNIKACE.....	34
5.3 ŽÁK JAKO ÚČASTNÍK PEDAGOGICKÉ KOMUNIKACE A VÝZNAM SPOLUPRÁCE MEZI RODINOU A ŠKOLOU NA PRVNÍM STUPNI ZŠ.....	35
5.4 PŘEKÁŽKY V KOMUNIKACI.....	36
5.4.1 Překážky v komunikaci rodič-učitel.....	36
5.4.2 Překážky v komunikaci učitel-rodič.....	37
5.5 KOMUNIKACE MEZI RODINOU A ŠKOLOU PŘI ZAČÁTKU ŠKOLNÍ DOCHÁZKY.....	38
5.6 PROGRAM ZAČÍT SPOLU.....	38
6 PRAKTICKÁ ČÁST.....	41
6.1 CÍLE VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	41
6.2 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO POLE A ZKOUMANÉHO VZORKU.....	42
6.3 METODY VÝZKUMNÉ SONDY.....	43
6.3.1 Dotazník.....	43
6.3.2 Rozhovor.....	44
6.4 ANALÝZA A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMNÉ SONDY.....	45
6.4.1 Analýza a interpretace výsledků dotazníku.....	45
6.4.2 Analýza a interpretace výsledků rozhovoru.....	63
6.5 ZÁVĚRY PRAKTICKÉ ČÁSTI.....	65
6.5.1 Závěr obsahový.....	66
6.5.2 Závěr metodologický.....	68
6.5.3 Závěr praktický.....	68

ZÁVĚR	69
RESUMÉ.....	71
SEZNAM LITERATURY.....	73
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK, GRAFŮ A DIAGRAMŮ	76
SEZNAM PŘÍLOH.....	77

SEZNAM ZKRATEK

ČR-Česká republika

ČŠI-Česká školní inspekce

GDPR – Obecné nařízení o ochraně osobních údajů

ICT-informační a komunikační technologie

MŠMT-Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

NZIP-Národní zdravotnický informační portál

OSPOD-Orgán sociálně-právní ochrany dětí

RVP-rámcový vzdělávací program

SMS-slужba krátkých (textových) zpráv

ŠVP-školní vzdělávací program

VÚPSV-Výzkumný ústav práce a sociálních věcí

ZŠ-základní škola

Úvod

Rodina a Škola. To jsou dva základní pilíře, které se podílejí na budování osobnosti dítěte, jeho výchově a vzdělávání. Jejich vzájemná komunikace a spolupráce je pro dosažení cíle naprosto klíčová. Na prvním stupni základní školy je důležitost dobře fungující komunikace a spolupráce mezi rodinou a školou naprosto nepopiratelná.

V několika posledních letech začal být komunikaci a spolupráci mezi rodinou a školou přikládán opravdu veliký význam. Toto téma se stalo velice aktuálním a základní školy začaly vyvíjet velikou snahu o zlepšení úrovně komunikace a spolupráce s rodiči. Dnes si na dobrých vzájemných vztazích s rodiči žáků, ale i širší veřejností, zakládá již každá moderní škola.

Pro každého budoucího či nynějšího učitele prvního stupně základní školy je toto téma v praxi velice využitelné. Poměrně často se můžeme setkat s negativními názory na kvalitu komunikace mezi učiteli a rodiči, a to také bylo hlavním popudem, začít se tímto tématem zabývat a pokusit se upozornit na důležitost správného fungování vzájemné komunikace a spolupráce mezi rodinou a školou a možností, jak tohoto správného fungování dosáhnout.

Cílem této diplomové práce je zjistit možné formy komunikace a spolupráce mezi rodinou a školou na prvním stupni základní školy.

Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Teoretická část bude vypracována s využitím odborné literatury, odborných článků a bude doplněna přílohami. Praktická část bude obsahovat pedagogický výzkum, který bude realizován za účelem zkoumání komunikace a spolupráce mezi rodinou a školou na prvním stupni vybrané základní školy v Plzni.

1 RODINA A JEJÍ VYMEZENÍ

Pojem rodina je velice rozmanitý. Obecně rodinu charakterizujeme, jako sociální, solidární skupinu, mezi jejímiž členy existují příbuzenské vztahy nebo jsou spojeni manželstvím, ale nesmíme opomenout ani případy, jako jsou třeba adopce dítěte. Dospělí i nezletilí členové této skupiny spolu povětšinou sdílejí jednu domácnost a dospělí jsou zároveň zodpovědní za výchovu dětí. Pro každého člověka slovo rodina může mít trochu jiný význam a stejně tak, jako je každý člověk jedinečný, je jedinečná i každá rodina. Za jádro rodiny obvykle považujeme rodiče a jejich děti. Do rodiny ale samozřejmě patří i širší příbuzenstvo, jako jsou například prarodiče, poté tedy hovoříme o rodině širší.

Ve vnímání rodiny hraje velikou roli postavení, které daný člověk v rodině zastává a vztah, který chová k ostatním členům rodiny. Jinak bude rodinu vnímat dítě a jinak ji bude vnímat dospělý. V každém z těchto případů má také rodina navíc jiný význam. V tomto rozdělení hovoříme o rodině orientační a prokreační. Rodina orientační je ta, ve které vyrůstáme a ve většině případů máme s členy této rodiny i společné geny. Prokreační rodina je ta, kterou zakládáme až v dospělosti, za účelem zplození potomků nebo za účelem jejich výchovy. Většina lidí tedy nejpravděpodobněji zažije jak rodinu orientační, do které se narodí a prožijí v ní dětství, tak i rodinu prokreační, kterou později sami založí. (Cajthamlová 2017)

1.1 FUNKCE RODINY

Rodina plní v životě člověka několik funkcí. Tyto funkce bývají často rozdílně pojmenovávány. Za hlavní z nich se ovšem považují funkce biologická, emocionální, ekonomická, výchovná a sociální. Tyto funkce spolu vzájemně souvisí a bez funkčnosti jedné by byla omezena či znemožněna funkčnost jiné. Důležitost každé z nich si přiblížíme v následujícím textu.

Biologická funkce zajišťuje plození nových potomků, a tedy i setrvání lidí, jako živočišného druhu. Často také bývá nazývána, jako funkce reprodukční. Při rozmnožování se je z části instinktivní, na rozdíl od zvířat je ovšem u lidí prováděn s rozvahou a vědomím. Partnera, se kterým zakládáme rodinu, si nevybíráme pouze za účelem rozmnožení se, ale hledáme v něm i jiné kvality, které jsou důležité pro společné žití a výchovu dětí. Reprodukční chování má zpravidla několik fází. Nejprve, jak již bylo řečeno, hledáme

partnera, kterého budeme považovat za vhodného a bude s ním chtít zplodit potomka. Poté dochází k samotnému aktu. Následuje doba těhotenství, kdy se oba rodiče připravují na rodičovství. Zásadní fází je samotný porod. Po porodu přichází výchova dítěte a zodpovědnost, kterou oba rodiče za svého potomka nesou. Celý proces se může několikrát opakovat a partneři mohou na svět tedy přivést několik potomků. (Hintaus 1998)

Další z pěti hlavních funkcí rodiny je funkce emocionální. Ta je v životě každého z nás nezastupitelná. Dopřává nám pocit lásky a bezpečí. Zajišťuje oporu pro každého z členů rodiny. Probíhá jak mezi partnery, mezi rodičem a dítětem, tak i mezi sourozenci. Pro děti, obzvláště v jejich prvních rocích života, jsou rodiče hlavní osobou, ke které mají citové vazby. Postupem času a s přibývajícím věkem děti své citové a sociální vazby čím dál více rozšiřují. Rodina ovšem zůstává na nejvyšších příčkách našich citů po celý život. Rodiče takto také vykonávají citovou výchovu a utváří u dítěte představy o tom, jak rodina po emocionální stránce správně funguje. (Matějček 1996)

Ekonomickou funkcí rodiny rozumíme způsob, kterým rodina hospodaří po stránce ekonomické. Jedná se tedy o zisky, výdaje nebo například majetek rodiny. Tato funkce zajišťuje především jistotu pro členy rodiny. Členové rodiny vědí, že mají kde bydlet, co jíst a mohou zajistit všechny základní lidské potřeby pro všechny ze svých členů. Ekonomicky aktivními členy rodiny bývají zpravidla rodiče, kteří tak svoji rodinu zajišťují a starají se o děti, které ekonomicky aktivní být nemohou. S postupným zvyšováním životní úrovně se pohled na ekonomiku rodin mění. Finanční stabilita rodiny je také často jedním z hlavních parametrů, podle kterého se mladé páry rozhodují, zda a kolik potomků chtějí zplodit. (Večerník 1970, s. 560-570)

Další z funkcí, které rodina plní, je funkce výchovná. Rodina by měla být pro dítě správným výchovným vzorem. I když do výchovy dětí zasahuje také škola, rodiče jsou stále prvotním vychovávatelem. O dítě se starají od jeho narození a budují v něm základní morální vlastnosti. Dítě motivují k odpovědnosti, a to nejen vůči sobě, ale i vůči druhým. Tím dítě získává ponětí o tom, že má určité závazky a povinnosti, které musí plnit. Škola na tuto skutečnost poté navazuje. Jednotnost výchovy v rodině a škole je pro dítě velice důležitá. Pokud by se škola a rodina v postoji k výchově zásadně odlišovala, ratolest by mohla být zmatená a nevěděla by, co považovat za správné a podle čeho se řídit. (Matějček 1996)

Poslední z pěti uvedených funkcí rodiny je funkce sociální. Člověk je tvor společenský, a proto je naprosto nemyslitelné, že by byl šťastný bez jakékoli interakce s jinými lidmi. Rodina nám dává prostor pro komunikaci. S členy naší rodiny můžeme sdílet zážitky, pocity, nezdravé a všechny další součásti běžného dne. Hintaus (1998, s. 26) uvádí „*Sociologicky je rodina primární skupinou, v níž se intenzivně mohou rozvíjet osobní interpersonální vazby a komunikace.*“ Je navíc vhodné, aby bylo využito možnosti komunikovat napříč generacemi. Dítě by se tedy mělo bavit nejen se sourozenci a rodiči, ale i se širší rodinou, například s prarodiči. Sociální klima rodiny ovlivňuje mimo jiné i výchovu, což potvrzuje tvrzení, že jednotlivé funkce rodiny spolu vzájemně souvisí.

1.2 TYPY RODIN

Nejčastěji se setkáváme s typem rodiny, kde je manželský pár, muž a žena, kteří společně vychovávají své potomky. Není ovšem výjimkou, že má rodina odlišnou podobu. Za téměř všední se dá považovat také například matka samoživitelka, otec samoživitel, případy náhradní adoptivní péče nebo homosexuální páry. Narazit ovšem můžeme i na typy rodin, které nejsou v naší zemi zdaleka běžné. Mezi ty můžeme zařadit třeba rodiny, kde funguje polygamie.

Nyní bych se ráda blíže zabývala typy rodin, dle jejich struktury. Hovořit budeme o rodině úplné, neúplné a doplněné. S každým z těchto typů rodin se budeme, nejen ve školství, běžně setkávat. Zároveň se každý z těchto typů od sebe liší a má svá specifika, na která je třeba nezapomínat. Tato specifika mohou do jisté míry ovlivňovat i proces výchovy a vzdělávání. Je proto vhodné mít přehled.

Za ukázkový případ lze považovat úplnou rodinu, ve které panují dobré vztahy a vše správně funguje. Taková rodina zpravidla plní všechny z pěti základních funkcí rodiny i funkce další. Členové sdílejí společný domov, mají mezi sebou silné citové vazby, jsou v každodenním kontaktu, tráví společně volný čas, setkávají se i s širším okruhem příbuzných a jsou si navzájem oporou. V takovéto rodině je uspokojení potřeb všech členů na velmi vysoké úrovni. Již o něco méně ideální je situace, kdy dojde k rozpadu manželství a dítě se ocitá v péči střídavé nebo ve výlučné péči jednoho z rodičů. O péči o dítě rozhoduje soud, který má v zájmu blaho dítěte, i tak tato situace nese pro dítě zásadní změny. Může dojít ke změně bydliště či dokonce ke změně školy, a to může být pro dítě stresorem.

Vhodné je, pokud má rozvedený pár, alespoň v přítomnosti dítěte, kladné vztahy. Bývalí partneři jsou ovšem v praxi často rozhádaní a mají mezi sebou rozepře, které mohou být v některých případech velice nepříjemné. Funkce rodiny je v tomto případě samozřejmě výrazně narušena. Dalším neojedinělým případem je rodina neúplná, kde dítě vychovává matka samoživitelka či otec samoživitel. Tato rodina nemusí mít žádné nedostatky a veškeré funkce zde mohou být naplněny. Velice záleží na samotném rodiči a na vazbách s širší rodinou. Problém může nastat například v případě, kdy by rodič dítěte často střídal nové partnery. Dítě by se v této situaci pravděpodobně necítilo komfortně, dokonce by mohlo ztratit pocit bezpečí, který má rodina bezprostředně zajišťovat. (Cajthamlová 2017)

Důležité je také zmínit rodiny, kde jsou děti v adoptivní péči. Zde opět záleží na jednotlivých případech, a především na vztahu, kteří si pěstouni k dítěti vybudují. Je ovšem potřebné pochopit, že se jedná o děti, které z nějakého důvodu ztratily to nejcennější, svoji rodinu. Provázejí je otázky, na které nemohou získat odpovědi a pravděpodobně velmi strádají po stránce emocionální. Vytvoření citového pouta mezi dítětem a jeho pěstouny může být, pravděpodobně i bude, běh na dlouhou trať. V závěru ale může vzniknout perfektně fungující rodina, která bude výborně plnit veškeré funkce. (Kubíčková 2011)

1.3 SOUČASNÁ RODINA A VÝCHOVA DĚTÍ

Jak již bylo řečeno, setkáváme se se stále větší rozmanitostí rodinného soužití. Na rodiny mají vliv nejrůznější činitelé, ať už jsou to změny v oblasti práce, politiky, kultury, ale i celkové dynamiky žití. Klasická podoba české rodiny se za poslední roky změnila. Některé z těchto změn můžeme považovat za pozitivní, jiné nikoli. Nyní se pokusíme zaměřit na ty nejzásadnější a nejnápadnější změny, ke kterým v průběhu několika posledních let došlo.

Jako první se zaměříme na samotné partnerské soužití. Doba, ve které dnešní páry poprvé vstupují do manželství je výrazně vyšší, než tomu bylo například v devadesátých letech minulého století. Zatímco pro tehdejší mladé lidi bylo manželství a založení rodiny hlavní prioritou a samozřejmostí, současní mladí lidé dávají mnohdy přednost studiu a následné kariéře. Přibývá také párů, které spolu sdílejí společnou domácnost či dokonce vychovávají společné děti, přesto ale nejsou svoji a manželství ani do budoucna neplánují. Výjimkou není ani takzvaný „single“ život, při kterém člověk stálého partnera ani nevyhledává. Manželství je také mnohem křehčí, než tomu bývalo dříve a rozvodovost stále

stoupá. V současnosti se jedná o tak běžný jev, že pokud se od člověka dozvíme, že je rozvedený, pravděpodobně nás to nijak zvlášť nepřekvapí. Pokud se zaměříme na nabídku práce, dostaneme se k celkem pozitivnímu zjištění. Nabídka volných pracovních míst je u nás dostatečná. Rodinám to dopřává svobodnější ruku ve volbě povolání, které lze dobře skloubit s chodem rodinného žití. Pochopitelně je u rodin, ve kterých jsou vychovávány malé děti, veliká poptávka po zaměstnání, které je pouze na ranní směnu. S tím souvisí nabídka předškolního vzdělávání a péče o děti, která je ve většině místech dostačující. Stále ovšem narazíme i na lokality, kde je kapacita těchto míst příliš nízká. Dalším velkým tématem je bydlení. Zde se bohužel dostáváme k poměrně závažnému problému. Ceny nemovitostí, nájmy i energie neustále stoupají, přičemž mzdy k tomuto stoupaní mnohdy nejsou úměrné. Bydlení se tedy pro některé lidi stává čím dál méně dostupným. Nepříjemné je to jak pro mladé páry, které se chystají založit rodinu, tak i pro páry, které již vychovávají děti a jsou nuceni například snížit životní úroveň, aby mohly své rodině zajistit střechu nad hlavou. (Kuchařová a kol. 2020)

Současná výchova dětí, která je společným cílem rodiny i školy, bývá často diskutovaným tématem. Názor a požadavky na výchovu dětí se u jednotlivých rodičů více či méně odlišují. Za nejideálnější stav lze označit situaci, kdy je rodina a škola ve výchově za jedno a názory i požadavky na výchovu dítěte spolu sdílí. V této době je při výchově kladen poměrně velký důraz na samostatnost dítěte. Za zmínku zajisté stojí také postupné oprošťování od výchovy formou trestů, která je nevhodná. (Státní zdravotní ústav, nzip.cz)

1.4 OČEKÁVÁNÍ RODINY OD ŠKOLY

Pochopení požadavků, nároků a očekávání, které rodiny žáků směrem ke škole mají, je nezbytné k tomu, aby mohlo vůbec dojít ke vzájemné komunikaci a spolupráci. Obvykle není těžké shodnout se na tom, že rodině i učitelovi jde o dobro dítěte. V zájmu všech je, aby se žáci ve škole cítili příjemně a bezpečně. Pokud ovšem přijde řeč na samotnou výchovu a vzdělávání, můžeme narazit na problém. Ne každý z rodičů má ohledně výchovy a vzdělávání stejné požadavky, a ne každý si kvalitní vzdělávání představuje stejně. Učitel by měl být schopen požadavky od rodičů vyslechnout, diskutovat s nimi a ubezpečit je o tom, že jejich dítě je v dobrých rukách a opravdu se mu dostává kvalitní výchovy a vzdělávání. Zatímco splnění některých požadavků není žádný problém, jiné požadavky je

rodičům třeba vyvrátit nebo zmírnit jejich očekávání. Vše by ale mělo být ze strany učitele podloženo pádnými důvody, které rodiče přesvědčí o jeho pravdě a profesní kvalitě. (Čapek a kol. 2017)

Jedním ze zásadních a pochopitelných požadavků, které rodiny žáků vůči škole mají, se týká čas. Třídní schůzky či jiná setkání a akce někdy bývají v nevhodný čas. Naprostá většina rodičů pracuje a nemůže si dovolit čerpat dovolenou, aby se těchto akcí zúčastnili. Takový rodič se poté může cítit znevýhodněný a nevyslyšený. Tento problém se dá přitom poměrně jednoduše vyřešit. Může se například uspořádat hlasování o čase konání. Tím se ujistíme, že čas bude přijatelný pro co možná nejvyšší počet rodin. Další z možností je časy jednoduše střídat. Poté bude čas jedou vyhovovat jedné skupině rodičů, příště zase skupině jiné. Žádnému z rodičů tak nebude naprosto znemožněna účast na akcích školy. (Čapek 2013)

Dalším z velmi zásadních požadavků rodičů, je být informován. Rodiny si zcela pochopitelně přejí být informovány o své ratolesti. Kromě prospěchu, ke kterému mají přístup zcela běžně v žákovské knížce, ať už té papírové nebo té elektronické, mají zájem i o další informace. Většina rodičů by ráda znala slabé stránky a nedostatky, na kterých mohou doma s dítětem pracovat. S tím souvisí i způsob výuky, který škola zastává. Zde se přímo nabízí umožnit rodičům přístup do školy a nechat je nahlédnout do průběhu vyučovací hodiny. Mnozí z rodičů vůbec netuší, jak vyučovací hodina probíhá a tuto možnost by zcela jistě velice rádi využili. Výhodné je to i pro samotného učitele, který opět dostává možnost předvést, že svou práci odvádí perfektně. Dále je důležité rodinu informovat o talentech a nadáních žáků. Byla by přeci nesmírná škoda zanedbat mladý talent, který by mohl být rozvíjen i mimo školu jen proto, že rodina o nadání dítěte zkrátka neví. Mezi další věci, o kterých by si rodina přála být informována můžeme zařadit akce školy, informace o výletech, nabídky volnočasových aktivit nebo i průběh zařazování dětí do kolektivu. (Feřtek 2011)

U rodin nalézáme i odlišnosti v představách, jakým směrem by se dle jejich názoru mělo vzdělávání dětí ubírat. Někteří by ocenili všeobecný rozvoj, jiní jsou soustředěni pouze na vzdělávací základ a pro některé je hlavním požadavkem budování kázně. Čapek (2013, s. 21-22) uvádí zajímavou typologii, která toto tvrzení potvrzuje. Rodiče rozděluje podle jejich požadavků a představ na čtyři typy. Rodiče, kteří požadují orientaci ve světě. Rodiče,

kteří požadují vzdělání a sebedůvěru. Rodiče požadující slušnost a kázeň a posledním typem jsou nejkritičtější rodiče, kteří by rádi dosáhli všeobecné úrovně.

Za nadstandartní službu, kterou může učitel rodičům nabídnout, můžeme považovat neformální setkání mimo školu. Je zcela pochopitelné, že ne každý pedagog je schopen nebo chce tuto možnost rodičům dětí umožnit. Je zcela dobrovolné, zda učitel obětuje svůj osobní čas a zda vůbec bude tento nápad považovat za vhodný či užitečný. Jedná se ovšem o jedinečnou možnost, jak prohloubit dobré vztahy a ukázat rodičům, že jsou považováni za partnery, nikoli za protivníky. (Feřtek 2011)

2 ŠKOLA A JEJÍ VYMEZENÍ

Proces vzdělávání probíhá ve všech fázích našeho života. Dochází k němu jak záměrně, tak i nevědomě. Učíme se každým dnem od narození, až do smrti. Pokud se ovšem bavíme o vzdělávání ve škole a o škole, jako o instituci, platí zde už jasně daná pravidla. Tato pravidla, která utvářejí školský systém, se mohou v každé zemi více či méně odlišovat. Nicméně ve všech civilizovaných zemích bývá základní vzdělávání povinné. Dětem v ČR začíná povinná školní docházka posledním rokem předškolního vzdělávání v mateřské škole. Není tomu tak dávno, co tento rok vzdělávání v MŠ ještě nebyl povinný. Tato povinnost platí od školního roku 2017/2018. Pro děti je strávení alespoň tohoto jednoho školního roku v MŠ zásadní. Mimo socializaci, ke které zde dochází, jsou děti připravovány na následné základní vzdělávání pod vedením odborníků v oboru. Po absolvování předškolního vzdělávání nastupují děti do základní školy. O základní škole bude také pojednávat celá tato kapitola, konkrétně o jejím prvním stupni. Je to právě první stupeň základní školy, který bývá často považován za vůbec nejdůležitější a nejzásadnější. Navštěvují ho děti ve věku nejčastěji od šesti do jedenácti let. Toto věkové období je naprosto zásadní pro rozvoj jedince a zanedbání výchovy a vzdělávání v tomto období může mít trvalé následky. Nástup do základní školy je velký krok nejen pro dítě, ale také pro rodiče a učitele, kteří nesou za dítě a jeho výchovu a vzdělávání zodpovědnost. (Wildová 1998)

Školní prostředí základní školy je místem, kde dochází k výchově a vzdělávání. Žáci zde získávají primární vzdělání. Toto vzdělání je, jak již bylo řečeno, povinné a zároveň je všem občanům ČR poskytováno bez poplatku. Dle základní listiny práv a svobod má každý právo na základní vzdělání.

Kvalitu jednotlivých základních škol lze těžko porovnávat, je ovšem zřejmé, že se na jejím utváření podílejí všichni účastníci, tedy jak pedagogičtí pracovníci, tak například i rodiče žáků školy. V ČR je poměrně vysoká vzdělávací nerovnost mezi regiony a jednotlivými školami. Jedním z cílů vzdělávací strategie je motivovat žáky k dosažení vyššího stupně vzdělání. Důvodem rozdílu mezi jednotlivými regiony je také nízký počet kvalifikovaných pedagogů v určitých oblastech. (Fryč a kol. 2020)

Podrobně nám jednotlivé stupně i typy školských zařízení upravuje školský zákon. Ten je veřejně dostupný, a to jak v tištěné verzi, tak i elektronické na internetových stránkách MŠMT. Každý pedagogický pracovník by měl školský zákon bezpodmínečně znát a

orientovat se v něm. Taktéž pro rodiče či jiné zákonné zástupce dítěte, jež je v základní škole vzděláváno, je tento zákon vhodné znát. Jsou v něm podrobně vymezena práva i povinnosti, a to jak pedagogických pracovníků, tak i žáků a jejich zákonných zástupců. Dále se v něm dočteme o cílech, ke kterým základní vzdělávání směřuje či o organizaci i samotném průběhu vzdělávání. Prostor je zde věnován i průběhu hodnocení výsledků vzdělávání žáků.

2.1 FUNKCE ŠKOLY

V předchozí kapitole byla řeč o funkcích rodiny. Ani u škol tomu není jinak. Ideální škola plní své funkce, jejichž úlohou je podle Havlíka a Koti (2002, s. 95) „*zpřehlednit a zdůraznit očekávání, která společnost spojuje s činností školských institucí*“. Jednotlivé funkce školy se mohou drobně odlišovat. Nejčastěji se setkáme s těmito pěti funkcemi. Funkce výchovná, vzdělávací, kvalifikační, integrační a ochranná. Tyto funkce se samozřejmě navzájem prolínají, doplňují a ovlivňují.

Výchovná funkce pravděpodobně napadne společně s funkcí vzdělávací každého okamžitě. I když primárním vychovávatelem dětí je jejich rodina, i škola hraje ve výchově dětí velikou roli. Po dobu, kdy jsou žáci ve škole vychovávaní, získávají představu o slušném chování. Dochází k formování jejich vlastností a ty se poté projevují v jejich chování. Funkce vzdělávací spočívá v získávání vědomostí a dovedností a také umění je využít a zužitkovat. (Havlík, Koťa 2002)

S funkcí kvalifikační se na prvním stupni ZŠ spíše neseťkáme, i když není vyloučeno, že se jí nemůžeme mírně dotknout. Hlavní roli ovšem hraje na střední a vysoké škole. Tato funkce zajišťuje, že daný jedinec získá potřebnou kvalifikaci k výkonu daného povolání. Hovoříme zde jak o znalostech, tak i dovednostech. Čím dál tím více se také setkáváme s různými kurzy či školeními, které nám získá kvalifikace taktéž umožňují. Za zmínění zde také jistě stojí další z funkcí, které škola plní, funkce selektivní. Selektce probíhá nejčastěji při přechodu na vyšší stupeň vzdělávání v podobě například přijímacích zkoušek. Umožňuje vybrat nejvíce vhodné uchazeče, kteří jsou následně v dané škole vzděláváni.

Integrační funkce je další z velmi důležitých. Škola je sociálním prostředím. Žáci se zde setkávají s učiteli i vrstevníky, spolužáky. Vznikají mezi nimi sociální vztahy, komunikují a navazují přátelství. Důležitost sociální integrace pro zdravý vývoj dítěte a pro člověka

obecně snad ani není potřeba zmiňovat. Mimo to škola také u žáka buduje toleranci k odlišnostem druhých a vzájemný respekt. Tato funkce také přispívá k zajištění dobrého klimatu ve třídě. (Procházka 2012)

Pátou ze zmiňovaných funkcí je funkce ochranná. Škola chrání všechny své žáky, ať už se jedná o případy šikany, ochranu osobních údajů a jiných informací či dokonce odhalení domácího násilí. Žáci by se ve škole měli cítit bezpečně a neměli by se bát svěřit svému třídnímu učiteli nebo jinému pedagogickému zaměstnanci školy, pokud se u nich vyskytne jakýkoli problém. Ochranná funkce se dá považovat za základní pilíř všech funkcí ostatních. Nebude-li tato funkce naplněna, ostatní funkce budou jen těžko správně fungovat.

2.2 ZMĚNY V SOUČASNÉ ZÁKLADNÍ ŠKOLE

Ani školství není neměnné a podoba základních škol se spolu s časem, politickým, kulturním a sociálním vlivem mění. Nyní se proto zaměříme na podobu současných škol a na jejich klady a zápory.

Nikomu jistě neuniklo, že základní školy jsou čím dál tím více otevřeny veřejnosti. To přináší nejen nové možnosti spolupráce, ale i šanci pro rodiče, kteří mohou do škol nahlédnout a lépe si představit jejich fungování. S sebou to ovšem přináší i určitá rizika a nutná opatření. Na školy je kladen veliký důraz k plnění ochranné funkce. Škola ručí za bezpečí žáků, tudíž do škol nemůže svobodně vcházet kdokoli, bez jakéhokoli ohlášení. Na mnoha školách funguje u hlavního vchodu vrátná. Ta si zapisuje do knihy návštěv vaše jméno, jméno osoby, za kterou jdete a účel vaší návštěvy. Na modernějších školách bývá nainstalován také kamerový systém. Je samozřejmé, že s větší otevřeností školy směrem k veřejnosti klesá její bezpečí. Proto považuji tyto bezpečnostní kroky za naprosto korektní. (Walterová a kol. 2010)

Velikým aktuálním tématem je kázeň. Na základních školách, a není výjimkou, že už i na prvním stupni, se bohužel setkáváme s násilím a šikanou. Ta probíhá nejčastěji mezi žáky, jsou ale známy i případy, kdy se stal obětí šikany i učitel nebo rodič. Sama kázeň se samozřejmě velmi ovlivňována danou dobou. Co bylo dříve považováno za nepřípustné, je dnes již morální a naopak. Se stále větším rozmachem sociálních sítí přechází šikana mnohdy právě tam. Zde se navíc šíří velikou rychlostí a může napáchat enormní škody. Žáci bývají s tímto problémem seznamováni již v nízkém věku. Je potřebné, aby znali rizika, která

se s používáním sociálních sítí pojí. Prevence je v tomto případě velice účinná a stále více podporovaná. Vytvořeny byly také různé kázeňské programy, které mají školy možnost využívat. (Bendl 2011)

Do popředí se také v poslední době dostává přístup k nadaným žákům. Ti byli podle mnohých často opomíjeni a nebyla jim dopřávána potřebná péče k maximálnímu rozvoji jejich nadání. Maximální rozvoj potenciálů žáků je rovněž jedním z bodů strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+, která byla vydána MŠMT (edu.cz). Aktuálně je již podpora nadaných žáků na vysoké úrovni, nicméně se stále jedná o aktuální téma. Celkově je stále více uskutečňován individuální přístup. Každý pedagog ví, že přistupovat k jednotlivým žákům individuálně je základem úspěchu. (Fryč a kol. 2020)

2.3 OČEKÁVÁNÍ ŠKOLY OD RODINY

Stejně tak, jako mají rodiny žáků očekávání od školy, má i každá škola určitá očekávání od rodin žáků. S těmito očekáváními je třeba rodiny seznámit. Požadavky by měly být jasně zformulované a veřejně dostupné tak, aby si je mohl kdokoli z rodičů žáků kdykoli znovu přečíst a bez větších potíží jim porozuměl. Teprve poté může škola vyžadovat jejich respektování a plnění.

V předchozích kapitolách byla řeč o individuálním přístupu k rodičům žáků, o jejich respektování, vyslechnutí a vyhovění. Vše má ovšem své meze. Svobodová (2021, s. 82) tvrdí „*Není ale vhodné, aby škola měnila své základní směřování, hodnoty a vize podle přání jednotlivých rodičů. (...) Řada nedorozumění vzniká proto, že rodiče chtějí měnit základní principy, na kterých celá škola stojí.*“ Ne, že by to jen nebylo rozumné, ale v realitě by ani nebylo možné všem požadavkům od jednotlivců vyhovět. Když rodiče vybírali, na kterou základní školu své dítě umístí, měli možnost seznámit se se vzdělávacím programem, podle kterého daná škola funguje. Pokud se tedy rozhodli například pro základní školu, která má rozšířenou výuku tělesné výchovy, musí nyní toto specifikum akceptovat. V krajních případech je vhodné zvážit, zda rodině nedoporučit přestup dítěte na jinou školu.

Spolupráce ze strany rodičů žáků je také jednou z hlavních podmínek, kterou škola vyžaduje. Rodiče by měli školu informovat o všech zásadních věcech, které hrají roli v procesu výchovy a vzdělávání dítěte nebo které mohou tento proces jakkoli ovlivnit.

Pokud rodiče se školou nekomunikují nebo zamlčují důležité informace, jedná se o velmi závažný problém.

Pokud má mezi rodiči a školou panovat partnerský vztah a zdravá, příjemná atmosféra, je nutné, aby snaha přišla z obou stran. Není možné, aby hladký průběh zajišťovala pouze škola. Tak, jako rodiče očekávají od učitele respekt, očekává to samé i učitel od rodičů. Například je naprosto nevhodné, aby rodič mluvil před dítětem o učiteli kriticky nebo dokonce vulgárně. Většina rodičů dětí nemá pedagogické vzdělání a měli by proto důvěřovat učiteli a nezpochybňovat jeho profesní kvality. (Feřtek 2011)

3 VYSVĚTLENÍ KOMUNIKACE VE VZTAHU RODINY A ŠKOLY

Slovo komunikace má mnoho významů. Jeho původ je v latinském *communicare*, což nejčastěji překládáme jako radit se s někým, přenášet či sdělovat informace. Komunikace zastupuje v životě lidí nenahraditelnou roli a je hlavním nástrojem lidské interakce. Setkává se s ní denně každý z nás. Právě proto, že je tak důležitá, skloňuje se v mnoha vědních disciplínách (pedagogika, psychologie, filozofie, sociologie, biologie, technické vědy a další). Každá z těchto vědních disciplín studuje pojem jinými metodami a má pro něj tudíž svoji vlastní definici. Obecně lze hovořit o výměně postojů, informací, pocitů, sdělování myšlenek a vzájemném pochopení mezi dvěma nebo více lidmi. Pokud chceme takové shody dosáhnout, je zapotřebí, aby si všichni účastníci komunikace porozuměli. (Svatoš 2006).

Na složitém procesu komunikace se podílí čtyři základní prvky. Komunikátor, neboli ten, kdo informaci předává. Na druhé straně stojí příjemce této informace, komunikant. Cestu, kterou sdělení proudí, nazýváme komunikační kanál. Dalším důležitým prvkem je komuniké, obsah sdělení. Všechny tyto prvky jsou nezbytné tomu, aby komunikace mohla probíhat. K dalším prvkům komunikace patří třeba komunikační prostředí, komunikační jazyk nebo komunikační šum.

Komunikace zastává v lidském životě několik funkcí. Mezi ty nejhlavnější patří funkce informativní, instruktivní, přesvědčovací, zábavná, vzdělávací a výchovná, motivující, socializační, poznávací, svěřovací a funkce osobní identity. Všechny zmíněné funkce se navzájem prolínají a ovlivňují. Ne vždy mohou mít kladný dopad, a proto je důležité, uvědomovat si jejich možný následek. Zatímco při jedné komunikaci zažíváme pocit spokojenosti, zábavy a uvolnění, při jiné komunikaci se můžeme cítit ovlivňováni či dokonce manipulováni. (Mikuláščík 2003, s. 21-22)

Jedním ze zásadních rozdělení komunikace je dělení na komunikaci verbální, neverbální a komunikaci činem. Verbální komunikací rozumíme veškerá slovní vyjádření, a to jak ta mluvená, tak i psaná. Neverbální komunikace určitým způsobem doplňuje komunikaci verbální. Není ale o nic méně cenná, jelikož má i sama o sobě veliký význam. Paradoxně si jí všimneme dokonce dříve, než komunikace verbální a často nám utváří první dojem o daném člověku. Neverbální komunikace je úzce spojena s emotivními prvky a

celkově vnitřním stavem komunikujícího. (Mikuláščík 2003, s. 111-122, Svatoš 2006, s. 64-73)

3.1 PEDAGOGICKÁ KOMUNIKACE

Pedagogickou komunikaci lze považovat za speciální druh sociální komunikace. Jedná se o komunikaci, která probíhá mezi aktéry edukačního procesu. Nejčastěji jde o komunikaci mezi učitelem a žáky nebo mezi žáky navzájem. Lze ovšem hovořit i o komunikaci mezi učitelem a rodiči žáka nebo dokonce o situaci, kdy žák pracuje s učebnicí. Obecně je pedagogická komunikace fixována především na dvě hlavní činnosti, výchovu a vzdělávání. (Nelešovská 2005)

Pedagogická komunikace je výměna informací mezi účastníky výchovně-vzdělávacího procesu. Slouží k dosažení výchovně-vzdělávacích cílů. (...) Pedagogická komunikace se řídí osobitými pravidly, které určují pravomoc jejích účastníků. (Gavora 1988, s. 22, přeloženo autorkou diplomové práce)

Na rozdíl od sociální komunikace je pedagogická více soustředěna na určitý úkol neboli komunikační cíl. Tím největším cílem je usnadnění a podílení se na výchově a vzdělávání žáka. Je přitom brán zřetel na jeho individualitu, věk, osobnost či možné meze. Jednoznačně se jedná o komunikaci obousměrnou. Pokud by komunikoval pouze učitel, nezískal by dostatečnou zpětnou vazbu, nevěděl by, zda žák látce správně rozumí. (Nelešovská 2005)

Ani při pedagogické komunikaci nemusí vždy probíhat vše naprosto správně. Pokud se ovšem dostaneme na optimální úroveň, můžeme tím napomoci k udržování pozitivního a příjemného klimatu ve třídě, zlepšit vztahy mezi učitelem a žáky nebo mezi žáky navzájem či formovat osobnost žáků správným směrem. (Mareš, Křivohlavý 1995)

3.1.1 PRAVIDLA PEDAGOGICKÉ KOMUNIKACE

Každá sociální komunikace s sebou nese určitá pravidla. Jinak tomu není ani u komunikace pedagogické. Nejzákladnější z těchto pravidel se často objevují ve školních řádech jednotlivých škol. Bývají ale neúplná a nemyslí na všechny situace, které mohou během komunikace mezi účastníky výchovně-vzdělávacího procesu nastat. Některá pravidla vznikají ve školních třídách individuálně, při procesu komunikace tak, jak uzná

třídní učitel za vhodné. Pravidla se také mohou lišit v závislosti na organizační formě výuky. Například při hromadné výuce budou platit jiné zvyklosti než při skupinové nebo samostatné práci. Hlavní podmínkou je, aby byl výchovně-vzdělávací proces maximálně funkční a směřoval k plnění stanovených cílů. (Mareš, Křivohlavý, 1995)

Nejobecnější bázová komunikační pravidla by měla být dodržena za jakékoli situace a v jakékoli sociální komunikaci. Předpokládá se, že tyto zvyklosti zná každý člověk a jsou brány, jako prvek slušného chování. Jedná se o neskákání do řeči, hovoření pouze jedné osoby v danou chvíli, střídání role naslouchajícího a hovořícího nebo věnování si vzájemné pozornosti. Podobně je tomu i u konvenčních komunikačních pravidel, která bývají u lidí povětšinou automatizována. Hovoříme kupříkladu o pravidlech pro vykání a tykání. (Gavora 2005)

Specifická pravidla, která upravují pedagogickou komunikaci, určují organizaci práce ve třídě. I když to tak ne vždy vypadá, žáci tyto zvyklosti povětšinou uznávají a potřebují. Dávají jim pocit bezpečí, organizovanosti a říkají jim, co a kdy mají dělat a jak za to budou hodnoceni. Bez pravidel by se žáci cítili zmateně. Učiteli tato pravidla zajišťují dominantní postavení ve třídě. Je potřebné, aby si učitel tuto roli zvládl udržet, ale aby jí zároveň nezneužíval. Ideální je najít střední cestu, která bude vyhovovat všem stranám. Zatímco v minulosti se učitelé drželi spíše direktivního stylu vyučování, dnes je využíván především styl demokratický. Při direktivním vyučování má učitel právo kdykoli si vzít slovo, mluvit s kýmkoli, volit libovolně téma i délku hovoru, hovořit v jakékoli poloze i části učebny. Žák oproti tomu může hovořit pouze, dostane-li slovo, pouze s tím, s kým je mu určeno a o čem je mu určeno, pouze tak dlouho, jak je mu určeno a pouze na místě, kde je mu určeno. Žák je tedy na úkor klidu a kázně ve třídě výrazně omezen. Nedostává se mu velkého prostoru a jen s těžší se mu podaří projevit se nebo mluvit mimo dané téma. V dnešní době jsou v drtivé většině využívána demokratická komunikační pravidla, která zachovávají kázeň ve třídě, ale dávají žákům více prostoru k projevu. Učitel dává žákovi dost času na odpověď, žák má povoleno odbočit od tématu (jeho příspěvek by ovšem měl být hodnotný), žák může určit, kdo má odpovídat, žák může klást učiteli i spolužákům otázky nebo si žáci dokonce mohou zvolit téma učiva na základě dohody s učitelem. Aby učitel zvládl vést třídu s využitím demokratických pravidel, je potřeba, aby měl kvalitní profesní a komunikační dovednosti. (Gavora 2005)

3.1.2 KOMUNIKAČNÍ DOVEDNOSTI UČITELE

Na učitele jsou kladeny veliké nároky. Aby vykonával svou práci tak, jak by měl, je třeba, aby tyto nároky v co možná největší míře zvládal plnit. Správný učitel má rozhled napříč nejrůznějšími obory, vysokou úroveň morálních vlastností, orientuje se v nových poznacích, moderní technice, je tvořivý a nebojí se přicházet s novými nápady. Především má kladný vztah k dětem. Dosáhnout všech těchto kvalit je velice náročné a jedná se o dlouhý proces, který je formován osobností, teorií a praxí. (Nelešovská 2002)

Jednou ze zásadních dovedností učitele je dovednost komunikační. Toto umění využije učitel denně. Ať při výkladu látky, hovoření se žáky nebo při komunikaci s rodiči žáka. Komunikační dovednost dokonce často bývá považována za jeden z předpokladů pro schopnost vychovávat. Tuto dovednost přesto nelze jednoznačně vyčlenit, jelikož patří do souboru mnoha dalších dovedností. Ty se navzájem ovlivňují a jedna bez druhé nemůže nikdy bezchybně fungovat. Tento soubor můžeme označit jako pedagogickou techniku, kterou má každý pedagog. Mimo jiné se v ní skrývá také umění číst v obličeji žáků, ovládat své emoce, mimiku, hlas a náladu, schopnost rychle se orientovat, umění organizace, schopnost vzbudit zájem a působit dobrým dojmem či schopnost samostatnosti při pevném vedení. Každý učitel má a zvládá tyto schopnosti a dovednosti na jiné úrovni. Je tedy zřejmé, že po pozorování vyučovacích hodin v různých třídách zpozorujeme odlišnosti. Činnost učitele ovlivňují vnější i vnitřní činitelé, přesto u každého učitele hrají roli i jeho typické vlastnosti, které se pravidelně při výuce projevují. (Nelešovská 2005, Gavora 2005)

4 FORMY KOMUNIKACE A SPOLUPRÁCE MEZI RODINOU A ŠKOLOU

Aby mohl mezi školou a rodinou existovat zdravý partnerský vztah a komunikace mohla správně fungovat, je nezbytné, aby znaly obě komunikující strany svá vzájemná očekávání, o kterých již byla řeč, a především, aby měly společný cíl. Tímto cílem by samozřejmě mělo být dobro dítěte, jeho správná výchova a vzdělávání. Pokud se ujistíme, že usilujeme o stejnou věc, bude komunikace mnohem příjemnější, efektivnější, rychleji nalezneme řešení problémů a mnohdy se i vyhneme zbytečným konfliktům. Svobodová (2021, s. 81) uvádí *„Rodiče a školu spojují děti a jejich výchova a vzdělávání, mají tedy v podstatě společný cíl, i když ho každá strana může mít konkretizovaný úplně jinak.“*

Většina základních škol věnuje komunikaci s rodiči žáků podstatně více času, než tomu bylo v minulosti. Neustále se ovšem můžeme setkat se školami, které s rodinami komunikují pouze tehdy, je-li to nezbytně nutné. Tím jsou ochuzeni nejen rodiče žáků, ale i samotná škola. Spolupráce a komunikace s rodiči žáků, je-li na kvalitní úrovni, může totiž zásadním způsobem kladně ovlivnit proces výchovy a vzdělávání. I ze strany rodičů žáků došlo k veliké, ba možná i významnější změně. Rodiče mají stále větší zájem o angažování se a o spolupráci se školou. Je proto potřebné, jejich snahu ocenit a přicházet s novými nápady, jak rodiče zapojit, nabízet jim nápadité možnosti spolupráce a vymýtit přetrvávající pocit u některých z nich, kteří návštěvu školy považují za nepříjemnou povinnost, při které se dozví především kritiku, směřovanou na jejich ratolest. (Čapek a kol. 2017)

Spolupráci je výhodné nabídnout již rodičům předškoláků. Právě příjemná a vstřícná atmosféra a prostředí školy může být jedním z hlavních důvodů, proč se rodiče rozhodnout svěřit výchovu a vzdělávání svého dítěte právě této dané škole. Především rodiče, kterým nastupuje do školy jejich prvorozené dítě často nevědí, co od školy očekávat. Školu si představují tak, jak vypadala za dob jejich školní docházky, i když od té doby zajisté došlo v každé základní škole k velkým změnám. Po nástupu dětí do prvních tříd je v této komunikaci a spolupráci potřeba pokračovat a postupně ji rozšiřovat. Rodiče dětí by se měli cítit ve škole vítáni a připadat si jako součást a podstatný článek ve výchově a vzdělávání dětí.

Jak již bylo řečeno, spolupráce s rodiči žáků ovlivňuje do jisté míry efektivitu výchovy a vzdělávání. Především v otázce výchovy hraje rodina hlavní roli a je primárním vychovatelem žáka. Na tuto skutečnost je třeba navázat a umět ji využít. Obě strany, rodina

i učitel, by k sobě měly chovat vzájemnou úctu a respekt. Stejně tak, jako učitel nahlíží individuálně na každého žáka ve třídě, by měl nahlížet individuálně i na jeho rodinu. Každá rodina je něčím odlišná a i výchova dítěte může být v každé z rodin různá. Tyto faktory je potřeba mít na mysli za každé situace, ať už se rozhodneme pro jakoukoli z následujících forem komunikace. (Kargerová a kol. 2019)

Nyní již víme, jak je komunikace mezi rodinou a školou významná a jak je důležité její správné nastavení. Avšak je nutné nezapomínat ani na spolupráci. Ta může být velice přínosnou metodou pro budování a prohlubování dobrých vztahů mezi rodinou a školou. Obvykle je navíc výhodná pro obě strany, které z ní profitují. I vliv spolupráce na samotnou výchovu a vzdělávání žáků je zde tudíž nepopiratelný.

Při jakékoli spolupráci s rodinou, stejně tak, jako tomu je u komunikace, učitel dodržuje a ctí jisté zásady. Je velice důležité za každé okolnosti respektovat úlohu rodičů. Ti hrají v životech žáku nenahraditelnou roli. Ačkoli můžeme mít na styl jejich výchovy negativní názor, není v naší pravomoci do rodiny zasahovat. Dále dbejme na diskrétnost. Od rodin vyžadujme pouze ty informace, které skutečně potřebujeme a využijeme v procesu výchovy a vzdělávání. Podstatné je také vyvinout snahu o angažovanost celé rodiny. Ve většině případech komunikujeme s rodiči žáků. Proč ovšem čas od času neuspořádat akci, na kterou budou zváni i širší rodinní příslušníci, jako prarodiče, sourozenci nebo dokonce i dobří přátelé rodiny. (Kargerová 2019)

Hlavním cílem spolupráce mezi rodinou a školou je již zmíněné budování příznivé atmosféry a vzájemných vztahů. Se zajímavým rozdělením zodpovědnosti o dítě, která je ve vztahu rodiny a školy velikým tématem, přichází Čapek a spol. (2017, s.29-30). Rodinu a školu zde přirovnává ke hřišti na vybíjenou. Na jedné straně hřiště stojí škola a na druhé straně hřiště rodina. Dospělí jsou považováni za kapitány družstev a za své družstvo jsou zodpovědní právě tehdy, nachází-li se na jejich polovině hřiště. Rodič je tedy zodpovědný za dítě a jeho chování, když se nachází doma a učitel, když je dítě ve škole. Jedná se o velice zajímavou úvahu. Na druhou stranu určitým způsobem odděluje rodinu a školu na dva těžko slučitelné ostrovy, a to je pravý opak toho, čeho se snažíme správnou komunikací a spoluprací mezi rodinou a školou dosáhnout. Naším cílem není, aby se rodina a škola považovali za protivníky, kteří stojí proti sobě na hřišti. Naopak se mají snažit spolupracovat, komunikovat, vycházet si navzájem vstříc a zkrátka táhnou za jeden provaz.

U jednotlivých škol se obvykle setkáme s jedním z těchto dvou přístupů k rodinám žáků. Přístup klientský a partnerský. Škola, která vnímá rodiny žáků, jako své klienty, obvykle mívá výrazněji nižší úroveň komunikace a spolupráce. Ke komunikaci zde dochází, bývá ovšem mnohdy spíše jednosměrná, od učitele k rodiči. Hlavní úsilí je kladeno na uspokojení zákazníka, tedy rodiče. Oproti tomu školy, které vnímají rodiny žáků, jako své partnery, disponují mnohem lepšími výsledky v oblasti komunikace a spolupráce. Úsilí je zde kladeno na budování silného vztahu mezi rodinou a školou a obě strany společně usilují o jednotnou výchovu a vzdělávání dítěte. Oba přístupy mají své kladné i záporné stránky. Vhodná je tedy jejich rozumná kombinace, kdy rodinu považujeme za rovnocenného partnera, ale zároveň se snažíme vyhovět jejím požadavkům. (Čapek 2013)

4.1 TŘÍDNÍ SCHŮZKY JAKO JEDNA Z FOREM KOMUNIKACE MEZI RODINOU A ŠKOLOU

Jedna z nejklassičtějších a nejvíce využívaných forem komunikace s rodiči jsou samozřejmě právě třídní schůzky. Jejich vedení a správná organizace ovšem není tak jednoduchá, jak se může na první pohled zdát. Třídní schůzky přitom nabízejí učitelům jedinečnou příležitost, při které může hovořit osobně s velkým množstvím rodičů svých žáků. Rodiče a bohužel ještě i mnozí učitelé, mají tyto setkání zafixované v negativním smyslu, kdy se na schůzkách mluví především o prospěchu žáků, o tom, co žákům dělá potíže, o jejich špatném chování a tak podobně. To vnímám, jako naprosto nesprávně využitý a promrhaný čas. Zorganizování kvalitnějších, poutavějších a přínosnějších třídních schůzek, ze kterých budou rodiče odcházet nadšení, přitom není příliš složité.

Na většině škol probíhají třídní schůzky čtyřikrát do roka. Učitelé se nabízejí dvě možnosti. První z nich je určit si jasně daný harmonogram, podle kterého pojedou všechny čtyři schůzky. Podle dané situace samozřejmě můžou nastat jisté změny, všechny schůzky ale stále budou mít podobnou podobu a strukturu. Druhou možností je, zorganizovat každou schůzku v odlišném duchu a zaměřit se pokaždé na něco jiného. Je otázkou, jaká z těchto možností bude efektivnější. Určitě se najdou učitelé i rodiče, kterým by více vyhovovala druhá možnost, většině ale bude vyhovovat spíše možnost první, při které budou rodiče předem vědět, do čeho jdou a co mají od schůzky očekávat.

Bez stanovení si priorit a cílů, které od třídních schůzek očekáváme, se nehme dál. Cíle se samozřejmě můžou u každého pedagoga lišit. Důležité ovšem je rozhodnout, čemu bude nejvhodnější věnovat čas osobního setkání a co naopak postačí sdělit rodičům například písemně e-mailem. Osobně za jednu z hlavních priorit považuji samotnou prezentaci učitele. Působit na rodiče sympaticky, vstřícně a vyvolat v nich pocit, že nestojím proti nim, ale naopak táhneme za jeden provaz. Třídní schůzky dávají ideální prostor pro zapůsobení. Pokud budou rodiče odcházet s dojmem, že učitel jejich dítěte je odborník ve svém oboru a budou vědět, že je jejich dítě v dobrých rukou, máme vyhráno. Existuje ale i mnoho dalších důležitých věcí, kterým je dobré se během setkání věnovat. O nic méně důležitou prioritou je celkové udržení dobrého klimatu. A to nejen mezi učitelem a rodiči, ale i mezi rodiči navzájem. Spolupráce všech rodičů je důležitá a určitě nechceme ve třídě vytvořit negativní atmosféru. Cílem učitele zajisté není to, aby rodiče komunikovali pouze s ním. Žádoucí naopak je, aby hovořili i mezi sebou navzájem, sdělovali si poznatky, dojmy, nápady. Všichni přeci jen mají doma přibližně stejně starého školáka, mají toho tedy určitě hodně ke sdělení. Komunikace by ale měla probíhat v přátelské atmosféře a udržení této atmosféry je v rukou učitele. (Čapek a kol. 2017)

Pokud ve třídě vyučuje i jiný pedagog než třídní učitel, je zajisté vhodné věnovat část prostoru třídních schůzek i jemu. V dané třídě učí některý z předmětů, je v kontaktu s dětmi a bylo by proto vhodné, aby mohl hovořit i k jejich rodičům.

Třídní schůzky samozřejmě nejsou časově neomezené, a proto, věnujeme-li čas všem doposud zmíněným bodům, nezbude nám už moc času. Přesto bych ještě ráda zmínila jednu z věcí, kterou považuji za vhodnou k probrání. Rodiče mnohdy chtějí dětem pomoci s učením, procvičovat s nimi látku a celkově se věnovat škole doma. Často ale zkrátka nevědí, jak na to. Proto by zajisté ocenili, kdyby jim učitel dal nějaké tipy a rady. I samotnému učiteli dá toto rozhodnutí určitou výhodu. Může si zajistit, že rodiče budou dětem doma efektivně pomáhat a budou využívat jím doporučené metody, tudíž efektivnost výuky poroste doma i ve škole. Tyto rady by se navíc písemně popisovaly těžko a telefonovat každému z rodičů individuálně určitě není vhodná práce s časem. Proto považuji třídní schůzky pro tuto aktivitu za naprosto ideální.

Jako poslední bych ráda zmínila důležitost zpětné vazby od rodičů. Zeptat se rodičů, jak byli s třídními schůzkami spokojeni, co se jim líbilo, co jim naopak chybělo nebo s čím nesouhlasí. I když je učitel hlavním organizátorem těchto schůzek, dělá je především pro

rodiče, a proto je znát jejich názor nesmírně důležité. Navíc to učitel může pomoci s organizací následujících schůzek. Bude vědět, na čem zapracovat a co do příště zlepšit tak, aby to rodičům žáků více vyhovovalo. Můžeme se rodičů napřímo zeptat a diskutovat nebo můžeme zvolit jinou formu dotazování. Nabízí se také například dotazník nebo myšlenková mapa. (Kreisllová 2008)

4.2 INDIVIDUÁLNÍ SCHŮZKY JAKO JEDNA Z FOREM KOMUNIKACE MEZI RODINOU A ŠKOLOU

Individuální schůzky jsou další z poměrně často využívaných forem komunikace mezi rodinou a školou. Pro jejich realizaci se rozhodneme především v tom případě, chceme-li řešit důležitou věc, která se týká pouze jednoho nebo pár určitých žáků. Velikou výhodou je soukromí, můžeme tedy o žákovi mluvit velice otevřeně. Toto individuální setkání stále bývá ve většině případů realizováno spíše při řešení problémů, proto je neustále potřeba udržovat dobré klima mezi komunikujícími. Doporučováno je vždy začít kladnými zprávami a chválou, až poté přejít k věcem méně pozitivním až negativním. Tím, kdo tuto schůzku vede, je učitel a je tedy na něm, aby vše proběhlo, pokud možno, hladce a dospělo se ke vhodnému závěru a řešení daného problému.

Existuje také možnost, že na individuální schůzi pozveme nejen rodiče žáka, ale i žáka samotného. Pro žáka může být účast velice přínosná. Dojde k rozvoji sociálních a personálních kompetencí, procvičí si sebehodnocení a další cenné dovednosti. Je ovšem nutné setkání žákovi přizpůsobit. Musíme mít na paměti jeho věk a schopnosti. Jinak budeme přizpůsobovat pro žáka páté třídy a jinak pro žáka třídy první. V každém případě je ovšem opět vhodné vždy začít pozitivně. Ocenit kvality, které žák má, zdůraznit jeho pokroky a zkrátka chválit za vše, co se mu podařilo. Žákovi je také potřeba dát dostatek prostoru a nechat ho hovořit. Situace, kdy komunikuje zároveň s rodiči i učitelem pro něj může být něčím novým, proto ho v komunikaci podporujeme. Opět dbáme na klidnou a přátelskou atmosféru. Postupně se nakonec případně dostaneme až k problému, kvůli kterému jsme se sešli. Učitel naslouchá, dává doporučení, navrhuje další postup případně se domluví i na další schůzi, je-li to potřeba. (Kreisllová 2008)

Velice užitečné je, pokud učitel na schůzi donese portfolio žáka. V tomto portfolio, které učitel pro žáky průběžně tvoří, nalezneme například ukázky z žákovských prací,

záznamy z pozorování a další nashromážděné informace o žákovi. Rodičům následně můžeme portfolio ukázat, seznámit je s ním a posléze s ním během schůzky pracovat. Jedná se o velice efektivní pomůcku, která se na individuální schůzky naprosto hodí, jelikož se jedná o čas, který můžeme věnovat pouze jednomu konkrétnímu žákovi. Rodičům navíc usnadní pochopení a orientování se v tom, o čem učitel hovoří. (Kargerová 2019)

Nezapomínejme na to, že individuální schůzky neslouží pouze k řešení problémů, jak bývá často zvykem. Naopak individuální setkání s rodiči může probíhat i pravidelně. Při správném vedení se jedná o velice cennou formu komunikace, jejíž velikou výhodou je právě přímý osobní kontakt.

4.3 PÍSEMNÁ A ELEKTRONICKÁ KOMUNIKACE MEZI RODINOU A ŠKOLOU

Forma, kterou využívá téměř každý učitel denně. Písemná komunikace může fungovat klasickým zápisem do notýsku nebo dnes v drtivé většině využívanou elektronickou formou, tudíž prostřednictvím e-mailu, SMS, portálu Bakaláři či jakékoli jiné alternativy, na které se rodiče a učitel dohodnou. Jedná se o nejsnazší způsob, jak kontaktovat rodiče všech žáků hromadně. Mezi její výhody patří, že si můžeme před odesláním vše v klidu promyslet a překontrolovat. Zprávě se může učitel i každý z rodičů věnovat individuálně v čas, který mu vyhovuje, navíc se k ní může i opakovaně vracet nebo si ji dokonce archivovat. Vhodná naopak nebude, pokud potřebujeme něco urgentně a okamžitě vyřešit. Poté bude vhodné volit některou z jiných forem komunikace s rodiči, například je kontaktovat telefonicky. Přes písemnou korespondenci bývají řešeny nejrůznější věci. Patří mezi ně organizace běžného chodu třídy, požadavky na pomůcky, které si mají žáci donést s sebou do školy, zadání domácích úkolů, shrnutí probrané látky daného dne, informace o akcích školy, pozvánky na osobní schůzky, informace o akcích mimo školu a tak dále. Zkrátka vše, co jde řešit písemně a nevyžaduje osobní setkání, většinou písemně řešeno bývá.

Je žádoucí, aby zpráva, kterou učitel rodičům pošle, byla srozumitelná a pokud možno spíše stručná. Je potřeba mít na paměti, že většina rodičů pracuje a pokud je po práci budeme zahlcovat dlouhými a těžko pochopitelnými zprávami, které budou dlouhý čas luštit, zajisté nebudou nadšeni. Ideální je jednoduše vystihnout potřebnou věc a hlavně zprávy odesílat s dostatečným předstihem. Pokud odešleme v odpoledních hodinách

zprávu s prosbou, aby si žáci na zítřejší hodinu výtvarné výchovy donesli například bavlnku, tak se zcela pravděpodobně stane, že ne každý bude tuto věc ve své domácnosti mít a nebude již mít čas opatřit ji jinde. Tyto informace je tedy vhodné sdělovat alespoň s dvoudenním předstihem. Stejně tak je tomu i u školních výletů a vzdělávacích akcí mimo školu, kde je tato dvoudenní lhůta dokonce povinná.

Za naprosto samozřejmou věc, považuji, že zpráva nebude obsahovat žádné gramatické ani pravopisné chyby. Učitel, který vede výchovu a vzdělávání žáků, si zkrátka nemůže tyto chyby dovolit. Je lidské, že každý dělá chyby. Při této formě komunikace je ovšem, jak již bylo zmíněno, dostatečný prostor pro kontrolu před odesláním. Proto jsou chyby téměř nepřipustné. Důležité je také myslet na to, že zpráva musí být jednoznačná. Rodiče při čtení zprávy učitele neuvidí, nebudou moci pozorovat jeho neverbální komunikaci (výraz obličeje, úsměv či vlídný pohled). Určitě tedy nebude vhodné využívat například ironii, která by nemusela být všemi správně pochopena. (Kreisllová 2008)

Velikou změnou, ke které v průběhu několika posledních let došlo, je již zmíněný přechod z písemné komunikace do notýsku na písemnou komunikaci elektronickou formou. Technický pokrok přinesl velké změny téměř ve všech oblastech a jinak tomu není ani v tomto případě. To, že jdou školy s dobou a elektronickou formu písemné komunikace dnes používají snad opravdu všechny školy, považuji samozřejmě za správné. Školství by mělo nové trendy sledovat a být v tomto směru moderní. Není ovšem nic špatného na tom, pokud se i komunikace přes notýsek zachová. Obě tyto podoby písemné komunikace mohou přeci fungovat najednou. Obzvláště v prvních ročnících základních škol bývá notýsek stále často velmi hojně využíván. Žáci se učí zapisovat si a následně plnit své povinnosti. To je vede k zodpovědnosti. Nejmladší žáci navíc často ještě nemají k elektronickému systému komunikace přístup, proto je zde varianta notýsku nejvíce vyhovující.

Další elektronickou formou, kterou může škola s rodiči žáků i s celou širokou veřejností komunikovat, jsou internetové stránky školy. V dnešní době má své internetové stránky drtivá většina základních škol. Tyto stránky mají několik funkcí. Škola na ně uvádí kontakty a základní informace. Mnohdy slouží i jako virtuální nástěnka. Kromě důležitých informací se na internetových stránkách školy mohou seznámit i třeba s jídelníčkem školní jídelny. Často zde také bývají zveřejňovány fotky, například z projektových dnů. Tyto stránky také budou pravděpodobně prvním místem, kam půjdou za informacemi rodiče předškoláků. Internetové stránky by měly být přehledné a mělo by se s nimi lehko pracovat.

Jejich cílem je především to, aby se rodiče žáků rychle dostali k potřebným informacím. Dobré je také nezapomínat na žáky, kteří mohou stránky taktéž využívat. Některé školy zde například zveřejňují rozvrhy hodin nebo dokonce domácí úkoly. Vstup k těmto informacím může být pod heslem, které znají pouze zúčastněné osoby.

4.4 ŠKOLSKÁ RADA A SDRUŽENÍ RODIČŮ

Velmi významnou formou komunikace mezi rodinou a školou je školská rada. Je stanovena školským zákonem. Na jejím fungování se podílí vedení školy, pedagogičtí pracovníci školy, zřizovatelé školy a vybraní zákonní zástupci žáků. Jedná se tedy o případ, kdy je rodičům umožněno podílet se na fungování a spravování školy. Zákonní zástupci zpravidla tvoří jednu třetinu školské rady, mají tedy značnou možnost ovlivnit daná rozhodnutí. Mezi tyto rozhodnutí může patřit například schvalování ŠVP nebo účel využití rozpočtu školy. Dle výzkumu ČŠI, který je zveřejněný v tematické zprávě z roku 2017, však pouze necelá polovina dotazovaných škol považuje školskou radu v jejich škole za funkční. Z výzkumu dále vyplývá, že za největší přínos školské rady je považována medializace školy. Ta škole přináší nové kontakty a otevírá dveře pro možné spolupráce. Naopak slabinou školských rad je především řešení problémů. Ukázalo se, že v případě problému školy volí raději jiné formy komunikace, jako například třídní schůzky a individuální setkání s rodiči. (ČŠI 2017)

Mimo školské rady se na některých školách také můžeme setkat se sdružením rodičů. Rodičovské sdružení může být buďto neformální nebo dokonce s vlastní právní subjektivitou. Zde je funkčnost velice individuální. Některá uskupení jsou pro školu velice přínosná a nabízí například finanční podporu. Jiná sdružení usilují o významné převraty ve škole, které jsou spojeny kupříkladu se zájmem o alternativní způsoby vzdělávání. To poté může mít až negativní vliv, především na funkčnost komunikace mezi rodinou a školou. (ČŠI 2017)

4.5 ÚČAST RODIČŮ PŘI VÝUCE

Jednou ze stále málo využívaných forem spolupráce mezi rodinou a školou je situace, kdy je rodič žáka přítomen na vyučovací hodině. Jeho účast přitom za dodržení jistých podmínek může být velice přínosná. Důležité samozřejmě je, aby byla tato účast ve výuce předem domluvená. Není žádoucí, aby si rodiče žáků mohli přicházet a odcházet z vyučovacích hodin tak, jak se jim zlíbí. Po předchozí domluvě učitel s daným rodičem počítá

a může se na jeho návštěvu připravit. Zařadit do hodiny aktivity, které budou pro rodiče přínosné nebo dokonce aktivity, při kterých rodiče také zapojí do děje. Stejně tak je vhodné předem informovat žáky o tom, kdo a proč k nim do hodiny zavítá.

Pro rodiče žáka je účast ve výuce přínosná hned z několika důvodů. Dostává se mu tak možnosti poznat své dítě z jiné stránky. Vidí, jak se chová v kolektivu vrstevníků, jak komunikuje s učitelem a jak při výuce pracuje. Dále si rodič může všimnout práce učitele, vstřebávat nápady na aktivity, které může využít i při domácí výuce s dítětem. Z druhé strany je toho výhodou i pro učitele, který při výuce nejen ukazuje své profesní kvality, ale také se mu dostává možnosti rodiče takzvaně vzdělat a ukázat mu, jak s dítětem pracovat. Pokud rodiče do výuky i přímo zapojí a využije ho například jako asistenta při některé z aktivit, jeho zážitek tím ještě prohloubí. (Čapek 2013)

Taktéž pro žáky může být návštěva jejich rodin ve výuce přínosná. Dostává se jim možnosti předvést se, ukázat, co umí a co se naučili. Pro žáky je tato situace tedy velmi motivující. Musíme si ovšem jasně určit pravidla, abychom předešli situaci, kdy se vše změní v chaos a proces výchovy a vzdělávání začne ztrácet svoji funkčnost. Pravidla navíc, jak již bylo řečeno, dávají všem účastníkům tohoto procesu pocit bezpečí. Tato pravidla je vhodné sestavit společně s rodiči i žáky. Jejich hlavní funkcí by mělo být zorganizování. Každý by měl vědět, co a kdy má dělat a co se od něj očekává. (Kargerová 2019)

4.6 AKCE ŠKOLY

Velice oblíbené a často pořádané jsou nejrůznější akce škol. Školy bývají často opravdu nápadité a vymýšlejí různé zábavné akce, které jsou poutavé jak pro žáky, tak i jejich rodiny. Často jsou to akce kulturní. Zařadit sem můžeme například koncerty, divadelní představení, výtvarné dílny a další události, které si žáci společně s učiteli školy připravují a následně na ně zvou své rodiny nebo i širokou veřejnost. Oblíbená jsou také sportovní odpoledne, kam může přijít žák s libovolným členem své rodiny a společně poté soutěží v různých sportovních disciplínách. Tyto sportovní akce navíc motivují žáky k pohybu, což je čím dál tím více žádanější.

Při pořádání těchto akcí se nám otevírá možnost vyzvat rodiče k účasti, a to třeba nejen v roli pozorovatele, ale i pomocníka či účinkujícího. Rodiče, kteří disponují nadáním nebo talentem v některé z těchto dovedností mohou žákům s nácvikem představení

pomoci a aktivně se tak podílet na dané akci. Cílem všech těchto akcí, které škola pořádá, je mimo jiné to, aby si rodiny užily ve škole společně zábavné odpoledne. Přitom navíc mohou předvést své dovednosti a také se lépe poznat s jinými rodiči i učiteli.

Zvýšit účast na těchto akcích nám může pomoci rozeslání pozvánek rodičům. Pozvánky mohou být zaslány elektronicky nebo v tištěné formě po žácích, kteří je domů doručí. Oznámení o konání akce také může být vyvěšené na nástěnce školy a na webových stránkách, kde se o akci mohou dozvědět i lidé, kteří na škole momentálně žádného žáka nemají. (Čapek 2013)

Ideální je veliká rozmanitost akcí. Pokud škola bude pořádát například jen divadelní představení, zajisté se najde skupina rodičů, které bude tato akce velice bavit a těšit. Jiní rodiče ale mohou mít odlišné zájmy a záliby a ocenili by například spíše sportovně laděné akce. Rozmanitost je zde tudíž určitě na místě a zaručuje nám, že si každý vybere to, co ho nejvíce láká, zajímá a baví.

4.7 RODIČ, JAKO VEDOUcí ZÁJMOVÉHO KROUŽKU NEBO POMOCNÍK NA MIMOŠKOLNÍCH AKCÍCH

Zajímavá forma spolupráce je využití rodičů, jako vedoucích zájmových kroužků. Zásadní podmínkou je samozřejmě to, že daný rodič bude mít kladný vztah k dětem, bude s nimi chtít pracovat a věnovat se jim. Důležité také je, aby byl zručný v činnosti, které se hodlá s dětmi věnovat. Pokud škola ověří, že jsou tyto dvě důležité podmínky naplněny, může být tato spolupráce s rodičem výhodná a přínosná.

Tento druh spolupráce nejčastěji funguje na bázi dobrovolnictví, ze strany rodičů. Za vedení zájmového kroužku nejsou placeni. Žákům je tedy nabízen zájmový kroužek a škola navíc nemusí platit dalšího zaměstnance, který by kroužek vedl. Škola si může zřídit vlastní dobrovolnický program nebo pracovat s již existujícím dobrovolnickým centrem či organizací. Ve všech případech musí být dodrženy určité náležitosti. (Čapek 2013, s.32-33)

Zatímco v některých školách, prozatím spíše v těch alternativních, bývá tato forma spolupráce s rodiči již poměrně často využívána, v jiných školách k ní nedochází vůbec. Obecně ji lze považovat za spíše ojedinělý případ. Rodiče ovšem projevují stále větší zájem o zapojení se do spolupráce se školou a dá se tudíž předpokládat, že se bude tato forma spolupráce rozšiřovat a bude více praktikována. Na druhou stranu mají mnohdy rodiče

málo volného času a na vedení zájmového kroužku jim už žádný nezbyvá. Možné je, aby jeden kroužek vedlo několik rodičů dohromady a mohli se tedy střídat nebo kroužek pořádat v delších časových odstupech. (Feřtek 2011, s. 47)

Nejčastěji právě na prvním stupni základních škol se můžeme setkat s tím, že se rodič účastní mimoškolní akce. Jeho účast je v roli pomocníka, kde spolu s pedagogickým pracovníkem, učitelem, dohlíží na žáky. Učitelé tuto pomoc pravděpodobně uvítají, ať už na školním výletě, exkurzi nebo například na kurzu.

Pokud má rodič zájem, může mu učitel vzhledem ke struktuře akce umožnit i připravit si krátkou aktivitu pro žáky. Tuto aktivitu rodič nejprve zkonzultuje s učitelem, který mu pomůže doladit případné nedostatky nebo mu navrhne jiný postup.

Zajímavé také může být umožnit rodičům navrhopvat výlety a aktivity, které by chtěli společně s žáky a učitelem podniknout. Bude se pravděpodobně jednat o aktivity, které nebudou mít vzdělávací charakter, ale pomohou nám v budování vztahů a stmelení třídního kolektivu. Tyto akce je tedy vhodné směřovat spíše na odpolední hodiny, po vyučování nebo eventuelně i na víkendové dny. Nemusí se jednat o dlouhé akce, které nám zaberou spoustu času. Může se jednat například o sobotní dopolední výlet na kolech. Účast zde bude samozřejmě zcela dobrovolná.

5 SPECIFIKA KOMUNIKACE A SPOLUPRÁCE MEZI RODINOU A ŠKOLOU NA 1. STUPNI ZŠ

V návaznosti na předešlé kapitoly, které se zabývaly rodinou, školou a jejich vzájemnou komunikací a spoluprací více obecně, se nyní zaměříme konkrétněji na první stupeň základní školy. Stejně jako všechny stupně vzdělávání má i první stupeň základní školy svá specifika, se kterými je potřeba umět pracovat a proces výchovy a vzdělávání jim adekvátně přizpůsobit. Abychom mohli takto učinit, musíme si nejprve uvědomit několik důležitých faktorů. Zásadní je znát účastníky komunikace, jejich postavení a úlohu, kterou v komunikaci zastávají. Za hlavní účastníky komunikace na prvním stupni základních škol považujeme učitele, žáka a jeho rodiče či jiné zákonné zástupce. Tito hlavní aktéři mezi sebou komunikují v různých podobách. Může se například jednat o komunikaci mezi učitelem a rodičem, mezi učitelem a žákem, mezi žáky navzájem a tak dále. Každý z těchto účastníků má specifickou roli a postavení, které je při komunikaci povětšinou ustálené. K danému postavení se pojí určitá práva, ale i povinnosti, které je třeba dodržovat. Důležité také je počítat s možnými překážkami, které mohou při komunikaci nastat a vědět, jak je řešit či jak se jim úplně vyvarovat. V této kapitole si tedy představíme účastníky komunikace, možné překážky, které mohou při komunikaci nastat, zaměříme se také na prvotní komunikaci mezi školou a rodiči žáků prvních ročníků a představíme si program Začít spolu, který se komunikaci mezi rodinou a školou na prvním stupni také věnuje.

5.1 UČITEL JAKO ÚČASTNÍK PEDAGOGICKÉ KOMUNIKACE

Mezi účastníky pedagogické komunikace hraje učitel zásadní roli. Komunikuje jak se žáky, tak s jejich rodinou. Na prvním stupni ZŠ má třídní učitel možnost budování jedinečných vztahů, to nejen se žáky, ale i s jejich rodiči. Často je jediným pedagogem, který v dané třídě vyučuje, což je oproti druhému stupni ZŠ i všem dalším stupňům vzdělávání, kde se učitelé povětšinou hojně střídají, veliký rozdíl a v mnoha směrech také výhoda.

Obecně jsou na učitele kladena velká očekávání, co se komunikace týče. Je tedy pochopitelné, že jeho komunikační dovednosti musí být na vysoké úrovni. Učitel by měl samozřejmě využívat spisovného jazyka, mluvit plynule a srozumitelně. Při komunikaci se žáky na prvním stupni toto platí dvojnásob. Učitel je pro tyto žáky často vzorem a měl by

jim jít příkladem a kladně je ovlivňovat. Prvostupňový učitel ZŠ navíc musí mluvu výrazně přizpůsobit věku žáků a jejich komunikačním dovednostem. Jinak bude učitel hovořit k žákům první třídy a jinak k žákům třídy páté. Zcela na jiné úrovni bude poté komunikovat s jejich rodiči. I rodičům je ovšem nutné do jisté míry sdělení přizpůsobit. Rodiče pravděpodobně nejsou pedagogickými odborníky a mnohé pojmy proto musí učitel transformovat tak, aby jim mohli porozumět. (Dytrtová, Krhutová 2009)

Pokud nahlédneme do jakékoli třídy prvního stupně ZŠ, tak zjistíme, že komunikace zde probíhá prakticky neustále. Ať už hovoří učitel, žáci nebo zda se zrovna komunikuje písemně. Gavora (2005, s. 25) uvádí „*Komunikace je základním prostředkem realizace výchovy a vzdělávání (...) je nevyhnutelnou podmínkou vyučování. (...) Třída bez procesu komunikace by byla mrtvá.*“ Prostřednictvím komunikace dokáže učitel ve třídě řídit mnoho věcí a procesů. Mezi ty patří klima třídy, vzájemné vztahy ve třídě i plnění výchovně-vzdělávacích cílů.

Pokud se zaměříme na osobnost učitele prvního stupně, nalezneme také hned několik předpokladů. Osobnost učitele by měla být psychicky velmi odolná. Od učitele se očekává, že zvládne vydržet velký nátlak, bude schopen řešit problémy a jednat operativně. Obzvláště s mladšími žáky musí být učitel velice operativní a schopný rychlého přizpůsobení aktivit potřebám žáků. Všimá si jejich potřeb, jako jsou únava, dodržování pitného režimu a podobně. Mladší žáci si mnohdy těchto potřeb nejsou vědomi a následkem může být nepozornost, vyčerpání, a tudíž celková neefektivnost výuky. Od učitele se dále očekává, že bude velice empatický. Tento požadavek se opět s mladším věkem žáků stupňuje. Velice důležitá je také trpělivost, kterou učitel prvního stupně jednoznačně potřebuje. (Dytrtová, Krhutová 2009)

Nerada bych také opomenula chuť k dalšímu vzdělávání se, kterou u učitele považuji za naprosto klíčovou. Učitel by měl jít s dobou, nebát se zkoušet nové metody a experimentovat. Je jasné, že ne všechno se osvědčí a podaří. Nechceme ale zamrznout na jednom bodě a držet se zajetého stereotypu. Svět se neustále modernizuje a posouvá dál, proto je potřeba tomuto faktu přizpůsobit i výchovu a vzdělávání a to už od počátku školní docházky. V dnešní době již není výjimkou, že mnohé školy začínají s výukou anglického jazyka či ICT dovedností již od prvního ročníku ZŠ.

5.2 RODIČE JAKO ÚČASTNÍCI PEDAGOGICKÉ KOMUNIKACE

Rodič je dalším důležitým účastníkem pedagogické komunikace. Obzvláště na prvním stupni základní školy je nezanedbatelným článkem. Jelikož zde dochází ke vzdělávání a výchově dětí ve věku zpravidla od šesti do jedenácti let, bez spolupráce a komunikace s rodiči se opravdu neobejdeme. Matějček (1996, s.61) zmiňuje velice pěknou větu „*Jestliže dítě jednou vstoupí do školy, vstoupí tím škola do života rodiny*“.

Každý z rodičů může mít o vzdělávání svého dítěte trochu odlišné představy. Někteří rodiče se budou přirozeně o chod školy zajímat více a jiní rodiče méně. Nicméně každému z rodičů musíme umožnit stejný prostor a přístup. Čapek a kol. (2017, s.9) popisuje rodiče jako zákazníky, kteří oprávněně vyžadují od školy služby v určité kvalitě. Dále také uvádí, že cestou ke spokojenému rodiči je spokojený žák. Jestliže se bude dítě vracet domů ze školy nadšené, bude vyprávět o tom, co nového se dnes dozvědělo a bude se těšit na další den ve škole, nebude mít rodič pravděpodobně vůči škole žádné výhrady, ba naopak. Je tedy naprosto pochopitelné a samozřejmé, že rodiny mají směrem ke škole určité požadavky. Z předchozích kapitol již víme, že nelze tvrdit, že všechny z těchto požadavků jsou oprávněné a lze je reálně splnit.

I když byl každý rodič také sám žákem, uplynul už od té doby nějaký čas a rodiče si už nepamatují, jak co ve škole chodí. Nehledě na to, že se školství neustále mění, využívají se nové a modernější metody i technologie. Tato nevědomost často nemá kořeny v nezájmu rodičů, nýbrž v tom, že se tyto informace zkrátka nemají kde dozvědět. Je tedy na učiteli, aby rodičům informace předal. (Feřtek 2011, s. 13-14)

Rodiče často nevědí, jak s učitelem vlastně komunikovat. Někteří učitele považují za skoro nadřazenou bytost a chovají se k němu, jako až k přehnané autoritě, jiní k němu naopak nechovají žádný respekt. Podobně jsou na tom i někteří prvostupňoví učitelé, kteří na denní bázi komunikují se svými žáky, dětmi, ale na komunikaci s dospělými už nejsou tak zvyklí. Je tedy potřeba ujasnit si s rodiči tyto nejasnosti, naučit se spolu komunikovat a vzájemně se respektovat. Nikdo by se neměl bát říct svůj názor. Rodičům dáváme dostatečný prostor k projevu a snažíme se o co nejpříjemnější atmosféru pro všechny zúčastněné.

5.3 ŽÁK JAKO ÚČASTNÍK PEDAGOGICKÉ KOMUNIKACE A VÝZNAM SPOLUPRÁCE MEZI RODINOU A ŠKOLOU NA PRVNÍM STUPNI ZŠ

Dalším z účastníků komunikace je žák. Komunikační schopnosti a dovednosti žáka jsou závislé na jeho věku. Každý žák je samozřejmě jedinečný a bez individuálního přístupu k žákům se učitel neobejde. Mimo věk tedy při komunikaci zohledňujeme i žákovi dosavadní zkušenosti, dovednosti, znalosti a vědomosti.

Pro žáky je velice důležitá motivace. Na prvním stupni základní školy je motivace obzvlášť podstatná. Stejně tak, jako využíváme motivaci při jednotlivých aktivitách, motivujeme žáky i k samotné komunikaci. Již žáci prvního ročníku základní školy zvládnou při správném vedení a motivaci vést diskusi. Žáky tedy za žádných okolností nepodceňujeme. Každý do jednoho z žáků ve třídě, by měl mít pocit, že má dostatečný prostor k vyjádření. (Mešková 2012, s. 87-102)

V předchozích kapitolách již byla řeč o tom, že pro žáka může být přínosná i účast na individuální schůzce mezi učitelem a rodinou žáka. Opět zde dostane prostor k vyjádření, sdělení svých postojů a názorů. Dochází tím navíc i k rozvoji jeho komunikačních dovedností. Celkově je přínosné žáky stavět do komunikace s různými lidmi. Tím je myšlena rozmanitost věková i například profesní.

Při vyučovací hodině se také setkáváme se žakovskými otázkami. Obecně platí, že mladší žáci se přirozeně více zapojují a otázek mívají někteří z nich opravdu mnoho. Těmto otázkám je samozřejmě vhodné dát prostor. Důležité je žáky vést k tomu, aby otázky byly k tématu a aby byly přínosné i pro ostatní spolužáky. Jinak se velmi snadno dostaneme do situace, kdy budou otázky výuku spíše zbrzdňovat, to je samozřejmě nežádoucí. (Šedřová, Švaříček, Šalamounová 2012, s. 139-158)

Komunikace a spolupráce mezi rodinou a školou na prvním stupni ZŠ má veliký význam, a to především pro samotného žáka. Správně nastavená a fungující komunikace a spolupráce mezi rodiči žáka a třídním učitelem je naprosto klíčová pro školní úspěch žáka. Její důležitost je ještě více vygradována u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, u kterých se bez komunikace a spolupráce mezi rodinou a školou opravdu neobejdeme.

5.4 PŘEKÁŽKY V KOMUNIKACI

Při jakékoli komunikaci může lehce dojít k problému, nedorozumění či jiné překážce. Setkal se s tím zajisté každý z nás. Jinak tomu samozřejmě není ani u komunikace pedagogické. O některých obecnějších problémech, které zde mohou nastat již byla řeč v předešlých kapitolách. Existují ovšem i problémy a překážky, které přímo souvisí s pedagogickou komunikací na prvním stupni základní školy. Nejideálnější stav je ten, kdy se do problému vůbec nedostaneme. Ani ten nejzkušenější pedagog se ovšem někdy problému při komunikaci s rodiči zkrátka nevyhne. Zaměříme se tedy nyní podrobněji na komunikaci mezi rodičem a učitelem na prvním stupni ZŠ a vymežeme ty nejčastější a nejzásadnější problémy.

5.4.1 PŘEKÁŽKY V KOMUNIKACI RODIČ-UČITEL

Jako první se zaměříme na situaci, ve které komunikuje rodič směrem k učiteli. Jedná se tedy o překážky, které vznikají ze strany rodiče. Obecně platí, že ideální je zde zlatý střed. Pokud si představíme rodiče, který bez servítek a často až přehnaně či dokonce agresivně hájí své dítě, nebude to zajisté ideální. Druhým extrémem může ale být rodič, který dítě nehájí vůbec. Ať už protože nemá zájem nebo protože se bojí s učitelem komunikovat. Oba tyto případy představují problém v komunikaci. Rodiče by tedy měli na situaci vždy nahlížet z více stran, vyslechnout dítě i učitele a s oběma komunikovat. Při komunikaci s učitelem se nebát sdělit své názory a postoje, vždy ale slušně.

Další problém v komunikaci může nastat z důvodu, že rodiče nejsou dostatečně informováni. O škole mají nedostatečné, mylné nebo zastaralé představy. Je podstatné, aby si tuto skutečnost uvědomili a důvěřovali učiteli, který má v tomto oboru patřičné vzdělání. I zde opět platí první pravidlo, nebát se slušně zeptat. Téměř každý učitel zájem rodičů zajisté ocení a rád dotaz zodpoví. Méně častá situace, ze které může nicméně také vzniknout komunikační problém je situace, kdy se rodič považuje za odborníka, ačkoli jim není. Takový rodič bude mít představu, že by zvládl práci učitele mnohem lépe. Často přitom nemá téměř žádné zkušenosti v oboru a neuvědomuje si, o jak těžkou práci se jedná. Tato domněnka může následně vést ke vzniku sporu mezi rodičem a učitelem. (Feřtek 2011)

Častým problémem, do kterého jsou vtaženi i žáci, je situace, kdy rodiče před svými dětmi o učiteli nevhodně mluví. Takovéto zesměšňování, urážení, pohrdání či pomlouvání

učitele před dětmi může mít za následek velké problémy, a to nejen v komunikaci mezi rodičem a učitelem, ale i mezi žákem a učitelem. Rodiče by před svými dětmi o učiteli neměli mluvit v negativním smyslu. Problém je vhodné řešit přímo s učitelem a žáky do tohoto nevtahovat.

5.4.2 PŘEKÁŽKY V KOMUNIKACI UČITEL-RODIČ

Nyní se dostáváme do situace, kdy překážky přichází směrem od učitele. Jelikož učitel má být profesionálem ve svém oboru, mělo by k chybám v komunikaci z jeho strany docházet zcela ojediněle. Nutno je ale pamatovat, že chybovat je lidské, a proto i učitel v komunikaci může udělat chybu. V naprosté většině případů navíc komunikuje s žáky a přeorientovat se na hovor s jejich dospělými rodiči tudíž může někdy s sebou přinést jistá úskalí. Tím se dostáváme k první překážce. Je opravdu nezbytné, aby si učitel uvědomil, že s rodiči je potřeba hovořit jinak než se žáky. Bylo by naprosto nevhodné, kdyby učitel k rodičům hovořil stejně, jako k dětem. Vyvarovat se musí také určitým projevům neverbální komunikace, které jsou normální při komunikaci s žáky, při komunikaci s rodiči jsou však naprosto nevhodné. Rodiče by se zcela jistě cítili uraženi, zesměšněni a podceňováni, pokud by s nimi učitel komunikoval na této úrovni. Na druhou stranu nebude ani vhodné mluvit příliš odborně, jelikož tak by opět nastal komunikační problém a došlo by k tomu, že by si obě strany nerozuměly. Taková komunikace by tedy byla bezvýznamná či by dokonce mohlo dojít k většímu nedorozumění. Učitel tedy s rodiči vždy hovoří přiměřeně a dbá na to, aby mu rozuměli.

Učitel je ten, od koho se v komunikaci očekává první krok. S popudem ke komunikaci tedy bude v naprosté většině případů přicházet právě učitel, nikoli rodič. Pokud by byl učitel málo iniciativní nebo dokonce nekomunikoval vůbec, jednalo by se o opravdu závažný problém, který by vzájemnou komunikaci brzdil. (Feřtek 2011)

Každý učitel se setkává s kritikou. Proti kritice je potřeba být do určité míry odolný. Rodiče navíc ne vždy míří danými slovy přímo na konkrétního učitele, nýbrž na školství obecně. Problém je samozřejmě třeba řešit a nevyhýbat se mu. Nelze si ale každou kritiku brát osobně. Mohla by tak vzniknout komunikační propast mezi učitelem a rodičem, která se poté bude jen těžko odstraňovat. Nikdo přeci nechce těžce vybudovaný vztah a důvěru zničit pár špatně míněnými slovy. (Feřtek 2011)

5.5 KOMUNIKACE MEZI RODINOU A ŠKOLOU PŘI ZAČÁTKU ŠKOLNÍ DOCHÁZKY

Nástup do prvního ročníku ZŠ je velmi důležitým bodem, kterým startuje vzájemná komunikace a spolupráce mezi rodinou a školou. To, jak si od prvního okamžiku komunikaci a spolupráci zavedeme, bude značně ovlivňovat její další průběh, vývoj a kvalitu. Iniciátorem počáteční komunikace nebude samozřejmě nikdo jiný než učitel. Tento důležitý krok je třeba brát velice vážně a rozhodně ho nepodceňovat. Bez dobře fungující komunikace a spolupráce mezi rodinou a školou se na prvním stupni ZŠ neobejdeme.

Nástup dítěte do prvního ročníku ZŠ je veliký zlom. Ten se samozřejmě dotýká i jeho rodičů. Je od nich vyžadována domácí příprava se školákem, plnění domácích úkolů a tak dále. Výsledky, které žák ve škole má jsou mírou domácí přípravy a mírou zájmu rodičů značně ovlivněny. Pokud rodiče na žáka nedohlíží, žák často v domácí přípravě selhává. Rodiče od učitele očekávají určitý návod a doporučení, jak s žákem doma pracovat. Velice důležitá je pro ně také zpětná vazba. Obzvláště v prvních měsících je proto komunikace často opravdu velmi intenzivní. Učitel je s rodiči v každodenním kontaktu a rodiče si jsou vědomi, že se na učitele mohou obrátit. Komunikace se zde stává účinným prostředkem v boji proti prvotní nejistotě rodičů a pomáhá budovat vzájemnou důvěru. (Franclová, 2013)

Mimo navazování důvěry a dobrých vztahů je také důležité nezapomínat na pravidla. Ta je rozhodně vhodné stanovit hned při zahájení vzájemné komunikace a spolupráce s rodiči prvňáčků. Pravidla jsou také jakýmsi záchytným bodem a jistotou každého z účastníků komunikace. Stanovují nám například jakým způsobem, kdy a jak komunikujeme. Učitel by měl rodičům sdělit své představy o fungování komunikace a spolupráce. Zdůraznit, co si přeje a co bude naopak nevhodné. Prostor by měl ovšem dát i rodičům, aby mohli také podat své návrhy a představy. I tak rodičům hned v úvodu dáme najevo, že nás jejich názor zajímá, že je respektujeme a stojíme o dobré vztahy. (Kreisllová, 2008)

5.6 PROGRAM ZAČÍT SPOLU

Začít spolu je program, který se komunikaci a spolupráci mezi rodinou a školou poměrně hojně věnuje a na dobrých vzájemných vztazích si zakládá. Funguje především v mateřských a základních školách. V České republice se můžeme s tímto programem setkat od roku 1996. V roce 2019 se k využívání metod tohoto programu hlásilo 70 základních škol.

Komunikace mezi rodinou a školou zde probíhá na bázi partnerského přístupu. Do komunikace je navíc často zapojován i žák, což směřuje k rozvoji jeho komunikačních kompetencí. Od rodičů se očekává aktivní zapojení a přímá účast při výchově a vzdělávání jejich dětí ve škole. Do školy mají téměř neomezený přístup, mohou se účastnit i vyučování. V prostředí školy je vybudován i takzvaný rodičovský koutek. Jedná se o místo, kde mohou rodiče posedět a třeba si popovídat s ostatními rodiči. Zkrátka prostor, kde mají ve škole své zázemí. Taktéž škola se zapojuje do mimoškolních aktivit žáků a rodičů, často jsou například pořádány různé volnočasové akce. V programu Začít spolu hrají důležitou roli také individuální schůzky s rodiči, které se konají až čtyřikrát ročně. Není výjimkou, že se těchto schůzek účastní i samotný žák. Při těchto schůzkách je kladen veliký důraz na pohodlí a téměř domáckou atmosféru. Schůzky se konají ve škole, zajištěno je soukromí a připraveno je vždy pohodlné usazení, malé občerstvení a portfolio daného žáka. S portfoliem se při schůzi po celou dobu pracuje, rodiče oceňují, že mohou nahlédnout přímo do prací žáka a lépe tak porozumí sdělení, které se jim učitel snaží předat. Zajímavou formou komunikace je také takzvaná zpráva z domova. Jedná se o formulář, který rodiče vyplňují. Obsahuje otázky, které se týkají především žáka. Pro učitele tato zpráva představuje zpětnou vazbu z domácího prostředí rodin. Další zajímavostí je, že pro rodiče bývají pořádány vzdělávací akce. Zpravidla se konají v prostorách školy. Rodiče se na těchto akcích seznamují s postupy a metodami, které učitelé při výchově a vzdělávání žáků využívají. Rodiče zde taky získají různé materiály a inspiraci, kterou mohou využít při práci s dětmi doma. (Kargerová Poche, 2019)

Program Začít spolu nabízí velkou řadu inspirace a příkladů dobré praxe. Mnohé z metod jsou lehce využitelné a přínosné v každé ZŠ. Na výsledcích tohoto programu je prokazatelně patrná důležitost a vliv, který má vzájemná komunikace a spolupráce mezi rodinou a školou na prvním stupni ZŠ vliv na celkovou výchovu a vzdělávání dětí. Jsem si téměř jistá, že každý prvostupňový učitel si dokáže v tomto programu nalézt nějakou inspiraci, která bude v praxi přínosná jemu, žákům i rodičům.

6 PRAKTICKÁ ČÁST

Cílem praktické části diplomové práce bylo zkoumání stavu vzájemné komunikace a spolupráce mezi rodinou a školou na prvním stupni ZŠ. Výzkum byl realizován pouze na jedné základní škole, napříč všemi ročníky prvního stupně. Tím bylo docíleno možnosti porovnání mezi jednotlivými ročníky prvního stupně, což se ukázalo jako velice zajímavé. Zjišťovány byly postoje a názory, týkající se tohoto tématu, u učitelů i rodičů žáků prvního stupně.

6.1 CÍLE VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

1. Cíl: Prvním cílem výzkumu je porovnat komunikaci napříč všemi ročníky prvního stupně základní školy a zjistit, jestli je úroveň vzájemné komunikace a spolupráce mezi rodinou a školou ve všech ročnících prvního stupně ZŠ přibližně stejná nebo jestli dochází s rostoucím ročníkem ke změnám této úrovně a kvality, a to ať už ke změnám k lepšímu nebo ke změnám k horšímu.

Výzkumná otázka: Jak vypadá komunikace a spolupráce mezi rodinou a školou v jednotlivých ročnících prvního stupně ZŠ

2. Dalším cílem tohoto výzkumu je ověřit, zda se pocity učitelů a rodičů žáků vesměs shodují nebo jestli vnímají stav vzájemné komunikace a spolupráce jinak a mají na věc jiný názor.

Výzkumná otázka: Vnímají učitelé a rodiče vzájemnou komunikaci a spolupráci stejně?

3. Zjistit, jaká forma komunikace mezi rodinou a školou je na prvním stupni ZŠ nejvíce využívána a jaká je naopak využívána nejméně je další z cílů tohoto výzkumu. Výzkum by měl objasnit to, jakým způsobem rodiče s učitelem a učitel s rodiči nejčastěji komunikuje a zda a proč jim tento způsob nejvíce vyhovuje a jaký způsob komunikace je naopak využíván nejméně.

Výzkumné otázky: Jaká forma komunikace mezi rodinou a školou na prvním stupni ZŠ je nejvíce využívána? Jaká forma komunikace mezi rodinou a školou na prvním stupni ZŠ je nejméně využívána?

4. Posledním cílem je zjistit, jak rodiče žáků vnímají akce, které škola pořádá. Zkoumat, zda tyto akce rodiče spíše podporují a rádi se jich účastní nebo jestli se jim naopak nelíbí a neúčastní se jich.

Výzkumná otázka: Zapojují se rodiče žáků rádi do akcí pořádaných školou?

6.2 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO POLE A ZKOUMANÉHO VZORKU

Výzkum proběhl na základní škole v Plzni. Tato škola má svůj ŠVP. První stupeň této školy tvoří celkem 15 tříd (po třech třídách v každém ročníku). Pedagogický sbor prvního stupně tvoří 15 učitelů. Vedení školy souhlasilo s realizací výzkumného šetření za předpokladu, že nebude zveřejněn název školy, tento požadavek tedy plně respektuji a název školy nebude uveden. (GDPR)

Šetření proběhlo v únoru a březnu roku 2023. Samotnému šetření předcházela předvýzkum, který se konal v lednu téhož roku. Na začátku února byl rodičům žáků a učitelům prvního stupně této školy rozeslán dotazník. Ten byl realizován elektronickou formou, vzhledem k velkému počtu respondentů a také praktičnosti. Respondenti měli na vyplnění dotazníku čas po dobu dvou týdnů. Poté následovaly rozhovory s učiteli prvního stupně, které v podstatě doplňovaly a prohlubovaly informace zjištěné dotazníkem.

Zkoumaný vzorek pro tento výzkum byl tvořen učiteli a rodiči žáků prvního stupně vybrané školy v Plzni. To bylo taktéž požadavkem a kritériem. Vzhledem k tomu, že šlo o záměrný výběr zkoumaného vzorku, zjištěné výsledky jsou platné pouze pro tento zkoumaný vzorek a nelze je zobecňovat.

Do výzkumu se nakonec zapojilo celkem 113 respondentů, z toho 103 rodičů žáků (to je 43 % z celkově oslovených) a 10 učitelů (to je 67 % z celkově oslovených).

6.3 METODY VÝZKUMNÉ SONDY

Pro výzkum byla zvolena kombinace dvou výzkumných metod. Konkrétně se jednalo o výzkumnou metodu dotazníku a rozhovoru. Dotazník byl realizován jak s učiteli, tak i s rodiči žáků prvního stupně ZŠ. Rozhovor proběhl s učiteli prvního stupně ZŠ.

6.3.1 DOTAZNÍK

Jednou z velmi často využívaných metod při pedagogickém výzkumu je právě dotazník. Jeho velkou výhodou je možnost dotazování se velké skupiny respondentů. Dotazník bývá zadáván písemnou formou, a to buďto v tištěné podobě, nebo v dnešní době již častěji v podobě elektronické. (Gavora 2010)

Respondenti v drtivé většině případů vyplňují dotazník bez přítomnosti zadávající osoby. Často tedy nemají možnost doptat se, pokud například zcela neporozumí kladeným otázkám. Je tedy velice důležité, aby byly všechny otázky srozumitelné a přiměřené věku a schopnostem tázaných osob. Pokud budou otázky nesprávně a nejasně formulovány, pravděpodobně se nedočkáme ani srozumitelné a požadované odpovědi. Ať už tedy volíme otázky uzavřené, otevřené, polouzavřené nebo otázky škálového typu, respondent musí vždy jasně pochopit, co se po něm vyžaduje. Dotazník by také neměl být příliš zdouhavý a únavný. Vhodná délka dotazníku se opět váže na věk a schopnosti respondentů a také na samotné cíle dotazníku. (Šafránková 2019, s.147-150)

Po vytvoření samotného dotazníku byl proveden předvýzkum, ve kterém byla ověřena funkčnost dotazníku. Na malém vzorku respondentů bylo zjištěno, zda správně rozumí otázkám a zda dotazník opravdu směřuje ke stanoveným cílům a odpovědím na stanovené výzkumné otázky. Předvýzkum byl realizován se čtyřmi respondenty. Jednalo se o dvě učitelky prvního stupně ZŠ a dva rodiče, kteří mají dítě, navštěvující první stupeň ZŠ. Respondenti byli velice ochotní a dotazník vyplnili a odeslali zpět poměrně rychle. Zkoumané osoby povětšinou rozuměly pokynům a otázkám, ovšem našlo se několik úskalí. Tyto drobné nedostatky byly následně opraveny.

Finální podoba dotazníku má dvojí podobu. Jedna verze je určena pro rodiče žáků prvního stupně ZŠ (příloha č.1) a druhá verze je určena pro učitele prvního stupně ZŠ (příloha č.2). Obě verze dotazníku obsahují vstupní část, ve které jsou respondentům sděleny základní informace o účelu dotazování, pokyny k vyplňování, informace o anonymitě a také samozřejmě poděkování za ochotu a čas, který věnují vyplnění tohoto

dotazníku. Dále následuje několik otázek, které se týkají bližších informací o respondentech. Zde je u učitelů zjišťována například délka jejich pedagogické praxe a u rodičů například pohlaví nebo nejvyšší dosažené vzdělání. V této části měli respondenti možnost informace neuvádět, pokud si tak přáli. Dotazník pro učitele se následně skládá z dvanácti otázek. Dotazník pro rodiče z otázek třinácti. Vyskytují se zde otázky otevřené, uzavřené, polouzavřené i škálové. V poslední otázce mají respondenti možnost sdělit své další názory či návrhy k tématu komunikace mezi rodinou a školou na prvním stupni ZŠ.

6.3.2 ROZHOVOR

Rozhovor patří mezi další oblíbenou a často využívanou metodu pedagogického výzkumu. Jeho hlavní výhodou je přímý osobní kontakt výzkumníka a respondenta, kteří spolu vedou verbální komunikaci. To umožňuje lépe porozumět respondentovo postojům a názorům. Výzkumník může navíc operativně reagovat a například přidávat či pozměnit otázky při samotném průběhu rozhovoru. (Chráska 2016)

Velice důležitý je výběr vhodného a příjemného prostředí a navázání přátelské a pohodové atmosféry. I tyto faktory totiž mohou průběh i výsledek rozhovoru ovlivnit. Již v samotné vstupní části rozhovoru proto respondentovi objasníme účel výzkumu a snažíme se získat si jeho plnou důvěru. Tu nadále udržujeme po celou dobu konání rozhovoru. Pokud je to možné, rozhovor nahráváme. Tím eliminujeme rušivý faktor, kterým by mohlo být zapisování si poznámek. (Šafránková 2019, s. 143-147)

Volit můžeme z několika typů rozhovoru. Strukturovaný rozhovor má jasně dané otázky, které si výzkumník předem připravil. Nestrukturovaný rozhovor má často dané pouze téma a další vývoj nastává až dle situace. Další možností je rozhovor polostrukturovaný. U tohoto typu má výzkumník otázky předem připravené, ale dle situace je případně mění či přidává. Respondent má větší možnost své odpovědi objasňovat. Volit také můžeme mezi rozhovorem individuálním, kde hovoříme pouze s jedním respondentem, nebo rozhovorem skupinovým, s více respondenty v jeden čas. (Gavora, 2010)

Pro tento výzkum byl zvolen polostrukturovaný rozhovor (příloha č.3), který proběhl s každým z respondentů individuálně. Rozhovoru se zúčastnilo celkem 10 učitelů prvního stupně vybrané ZŠ v Plzni. Celkem se skládal z pěti otázek, které navazovaly na již proběhlý dotazník a informace v něm zjištěné dále prohlubovaly a rozšiřovaly. Otázky byly

polostrukturované, respondenti na kladené otázky odpovídali a své odpovědi dále vysvětlovali. Rozhovor byl se souhlasem respondentů nahráván.

6.4 ANALÝZA A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMNÉ SONDY

Výsledky výzkumné sondy, jejich analýza a interpretace je rozdělena do dvou podkapitol. První podkapitola analyzuje a interpretuje výsledky výzkumné sondy metodou dotazníku a druhá podkapitola se věnuje analýze a interpretaci výsledků výzkumné sondy metodou rozhovoru.

6.4.1 ANALÝZA A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ DOTAZNÍKU

Pro analýzu a interpretaci výsledků dotazníku bylo využito tabulek a z důvodu zpřehlednění také dvou typů grafů.

Dotazování se zúčastnilo celkem 113 respondentů, z toho 103 rodičů žáků a 10 učitelů. Následující tabulka ukazuje počty rodičů a učitelů dle jednotlivých ročníků.

Tabulka č.1: *Počet rodičů a učitelů dle ročníků*

ROČNÍK	RODIČE		UČITELÉ	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
1. ROČNÍK	32	31,1 %	3	30 %
2. ROČNÍK	27	26,2 %	1	10 %
3. ROČNÍK	19	18,4 %	2	20 %
4. ROČNÍK	12	11,7 %	3	30 %
5. ROČNÍK	13	12,6 %	1	10 %

(Zdroj: vlastní)

Z tabulky č.1 vyplývá, že nejvíce odpovídajících rodičů má dítě v prvním ročníku. Naopak nejmenší zapojení do dotazníku bylo rodičů žáků čtvrtých tříd. Z řad odpovídajících rodičů bylo 96 (93,2 %) osob ženského pohlaví a 6 (5,8 %) osob pohlaví mužského. Jeden z rodičů si své pohlaví nepřál uvádět. V následující tabulce si můžeme prohlédnout, jaké bylo nejvyšší dosažené vzdělání všech zúčastněných rodičů.

Tabulka č.2: Nejvyšší dosažené vzdělání rodičů žáků

VZDĚLÁNÍ	RODIČE	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Základní	1	1 %
Středoškolské bez maturity	11	10,7 %
Úplné středoškolské s maturitou	35	34 %
Vyšší odborné	3	2,9 %
Vysokoškolské	49	47,6 %
Nepřáli si uvádět	3	2,9 %

(Zdroj: vlastní)

Z tabulky č.2 vyplývá, že největší zastoupení, téměř padesátiprocentní, bylo vysokoškolsky vzdělaných rodičů. Druhá nejpočetnější skupina byli rodiče s úplným středoškolským vzděláním zakončeným maturitou.

Z řad učitelů bylo všech 10 (100 %) zúčastněných třídním učitelem nebo učitelkou. Délka jejich pedagogické praxe byla různá, podrobně nám ji přibližuje následující tabulka.

Tabulka č.3: Délka pedagogické praxe učitelů

DÉLKA PRAXE	UČITELÉ	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Méně než 1 rok	1	10 %
1-3 roky	2	20 %
5-10 let	3	30 %
15-20 let	1	10 %
Více než 20 let	3	30 %

(Zdroj: vlastní)

Z tabulky č.3 tudíž vyplývá, že do výzkumu byli zapojeni začínající učitelé i učitelé s již dlouholetou praxí. To je ideální stav, jelikož délka pedagogické praxe může mít na názory a praktiky učitelů k tématu komunikace mezi rodinou a školou značný vliv. Je tedy velice dobře, že se do výzkumu zapojili zástupci z různě dlouhou zkušeností v oboru.

Analýza celkového hodnocení vzájemné komunikace:

První otázka obou dotazníků zjišťovala, jak jsou učitelé a rodiče celkově spokojeni s fungováním vzájemné komunikace. Tato otázka byla uzavřená a respondenti měli na výběr ze čtyř možností. Následující grafy nám ukazují, jak rodiče a učitelé odpovídali.

Graf č.1: *Celkové hodnocení vzájemné komunikace rodiči*

(Zdroj: vlastní)

Z grafu č.1 můžeme vyčíst, že nadpoloviční většina (77 %) rodičů je celkově s komunikací s třídním učitelem naprosto spokojena. Necelá čtvrtina (21 %) rodičů komunikaci hodnotí dobře, vidí ovšem místo pro zlepšení. Celkově nespokojených rodičů, kteří v komunikaci s třídním učitelem nachází mnoho nedostatků, jsou pouze 2 %.

Graf č.2: Celkové hodnocení vzájemné komunikace učiteli

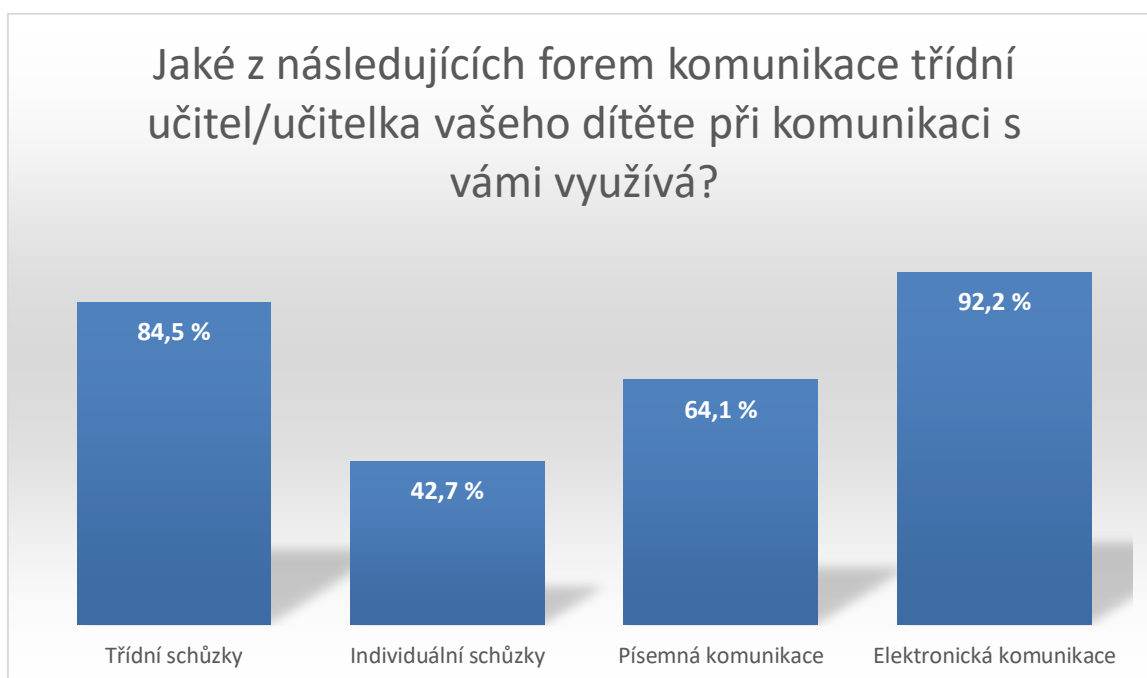
(Zdroj: vlastní)

Z odpovědí vyobrazených v grafu č.2 vyplývá, že učitelé jsou, co se týče hodnocení vzájemné komunikace, o něco více sebekritičtější. Za perfektně fungující komunikaci označilo 60 % učitelů, což je o 17 % méně než rodičů. Procentuálně jednou tolik více učitelů, než rodičů vidí v komunikaci místo pro zlepšení.

Analýza využívaných forem komunikace:

Otázka číslo dvě se týkala forem komunikace, které učitelé při komunikaci s rodiči žáků využívají. Počet odpovědí, tedy forem komunikace, které respondent vybere, u této otázky nebyl omezen. Na výběr bylo ze čtyř nabízených forem komunikace a dále byla možnost na dopsání vlastní odpovědi, pokud například respondentům nějaká forma komunikace scházela v nabídce. Výsledky této otázky nám opět přiblíží graf.

Graf č.3: Využívané formy komunikace-odpovědi rodičů žáků

(Zdroj: vlastní)

Z grafu č.3 lze určit, že téměř naprostá většina rodičů (92,2 %) si je vědoma faktu, že učitel s nimi komunikuje elektronickou formou komunikace. Nadpoloviční většina rodičů označila za využívanou také písemnou formu komunikace a třídní schůzky. Oproti tomu méně než polovina rodičů (42,7 %) komunikuje s učitelem formou individuálních schůzek.

Graf č.4: Využívané formy komunikace-odpovědi učitelů

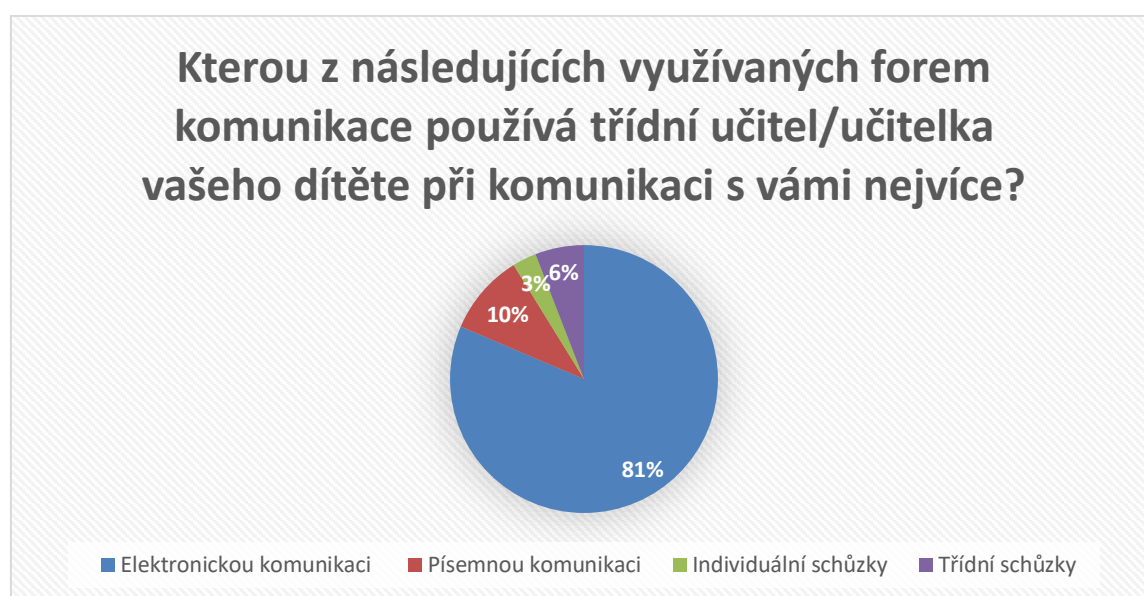
(Zdroj: vlastní)

Dle grafu č.4 využívají všichni odpovídající učitelé všech nabízených forem komunikace. Na výsledcích této otázky si můžeme všimnout značného nepoměru. Zatímco 100 % učitelů uvedlo, že při komunikaci s rodiči žáků využívá všech nabízených forem, tak u rodičů byla tato čísla mnohem nižší. To je samozřejmě zcela pochopitelné například u individuálních schůzek. Ty učitel nemusí využívat se všemi rodiči totožně, například rodiče jednoho žáka si může pravidelně zvat na individuální schůzky a s rodiči žáka jiného individuální schůzky neabsolvovat nikdy. Méně logické už je to u třídních schůzek. Ty jsou pořádány pro rodiče všech žáků a to hromadně. Pokud tedy 100 % učitelů uvedlo, že třídní schůzky pořádá, mělo by se stejné číslo objevit i v řadách rodičů. 15 % rodičů ovšem třídní schůzky neoznačilo za učitelem využívané. Využíváním individuálních schůzek učitelem si je vědoma pouze necelá polovina rodičů. Naopak naprostá většina respondentů uvedla, že učitel využívá elektronickou formu komunikace.

Vyhodnocení nejvíce a nejméně využívané formy komunikace

Následující dvě otázky se týkaly nejvíce a nejméně využívané formy komunikace. Respondenti tedy z forem komunikace, které označili za využívané, vybírali jednu, která je dle jejich názoru nejvíce využívána a jednu, která je dle jejich názoru využívána nejméně. Na tuto otázku odpovídali opět jak rodiče žáků, tak i učitelé.

Graf č.5: *Nejvíce využívaná forma komunikace-odpovědi rodičů žáků*

(Zdroj: vlastní)

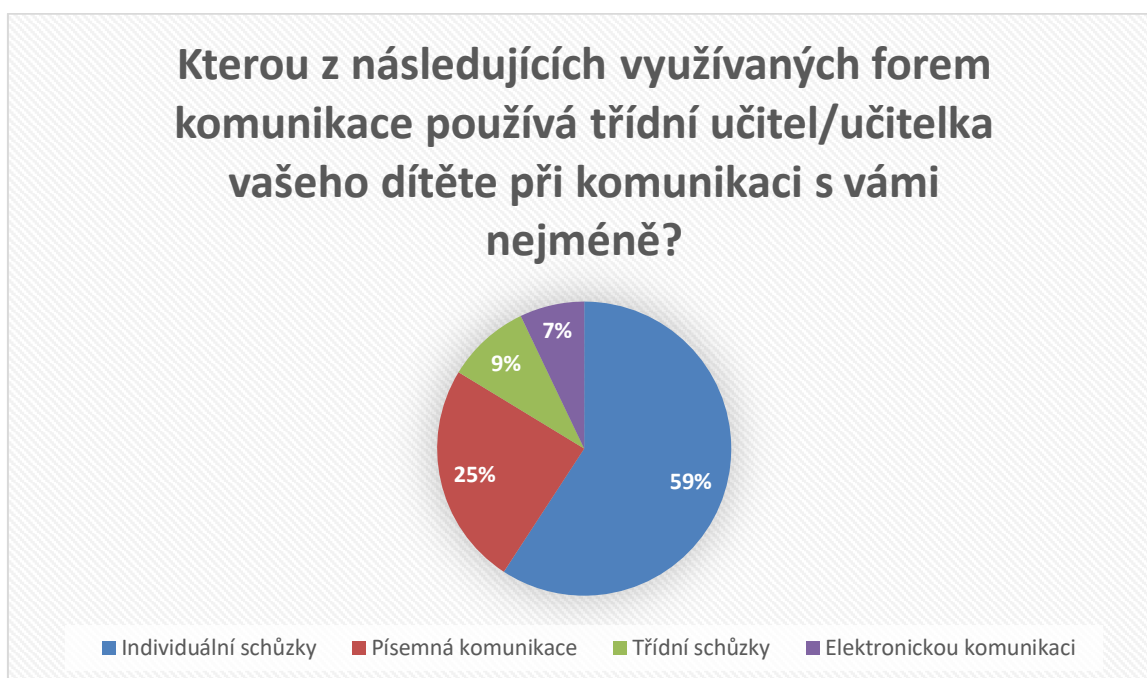
Z grafu č.5 můžeme za rodiči suverénně nejvíce označovanou formu komunikace označit elektronickou komunikaci. Celých 81 % rodičů vybralo tuto formu za učitelem nejvíce využívanou.

Graf č.6: *Nejvíce využívaná forma komunikace-odpovědi učitelů*

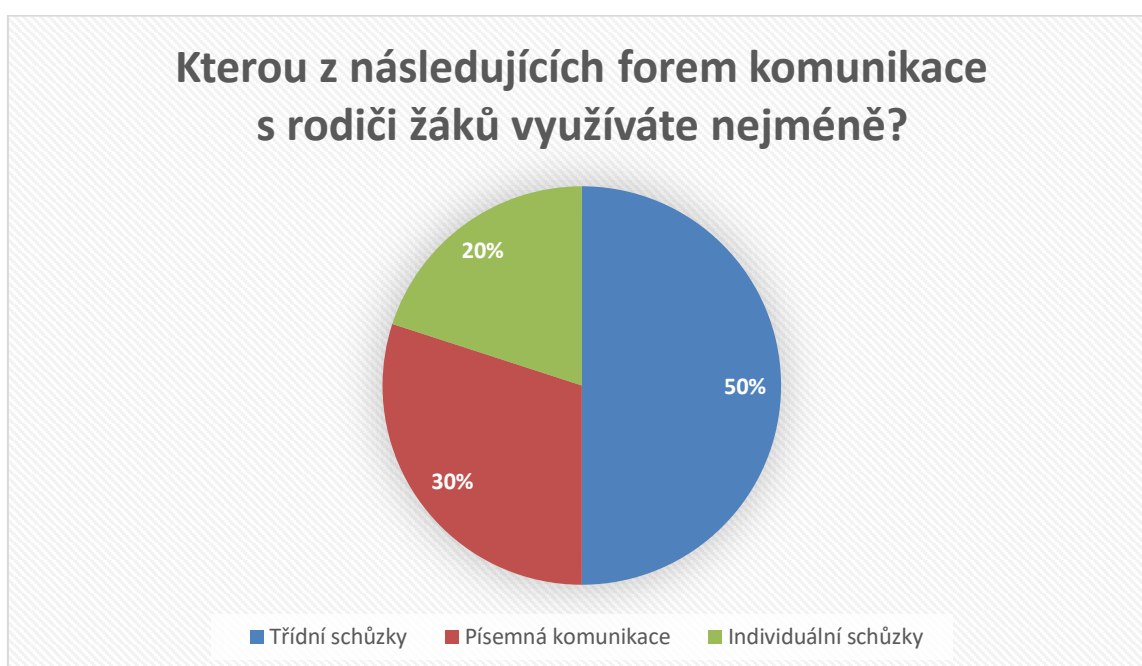
(Zdroj: vlastní)

Graf č.6 jednoznačně vypovídá o tom, že učitelé nejvíce využívají elektronickou formu komunikace. Na tomto tvrzení se shodlo 100 % odpovídajících učitelů.

Graf č.7: *Nejméně využívaná forma komunikace-odpovědi rodičů žáků*

(Zdroj: vlastní)

Graf č.7 nám ukazuje, že za učitelem nejméně využívanou formu komunikace byly v nadpoloviční většině (59 %) označeny individuální schůzky. Dle názoru jedné čtvrtiny rodičů je učitelem nejméně využívaná forma písemné komunikace.

Graf č.8: *Nejméně využívaná forma komunikace-odpovědi učitelů*

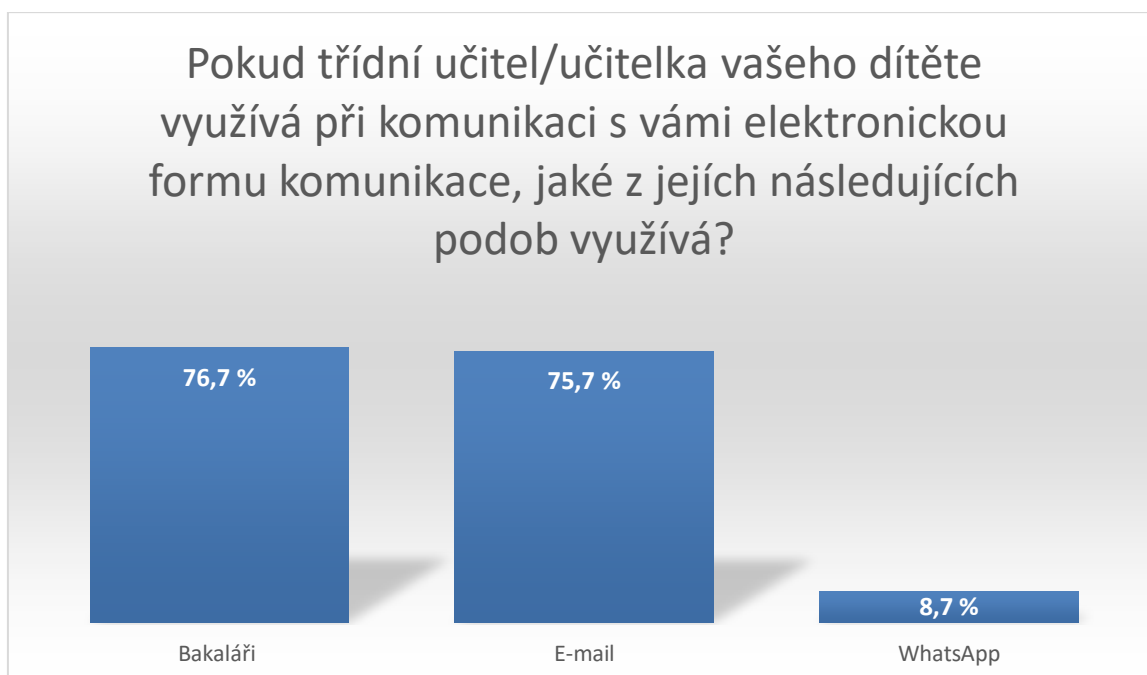
(Zdroj: vlastní)

Graf č.8 vypovídá, že nejméně využívanou formu komunikace nejde určit již tak snadno, jako formu využívanou nejvíce. Hodně zde záleží na zvyklostech jednotlivých učitelů. Polovina učitelů označila za nejméně využívanou formu komunikace třídní schůzky. Zbylá polovina se přiklonila ke schůzkám individuálním či písemné komunikaci, což se více shoduje s názory rodičů žáků.

Využívané podoby elektronické komunikace

Jelikož bylo pravděpodobné a předpověditelné, že elektronická forma komunikace obsadí mezi nejvíce využívanými formami komunikace první nebo minimálně přední příčky, bylo dále důležité dotázat se, jaké podoby elektronické komunikace učitelé při komunikaci s rodiči žáků využívají. U této otázky nebyl opět omezen počet vybraných odpovědí. Respondenti označovali všechny využívané podoby elektronické komunikace. Výsledky nám ukazují následující grafy.

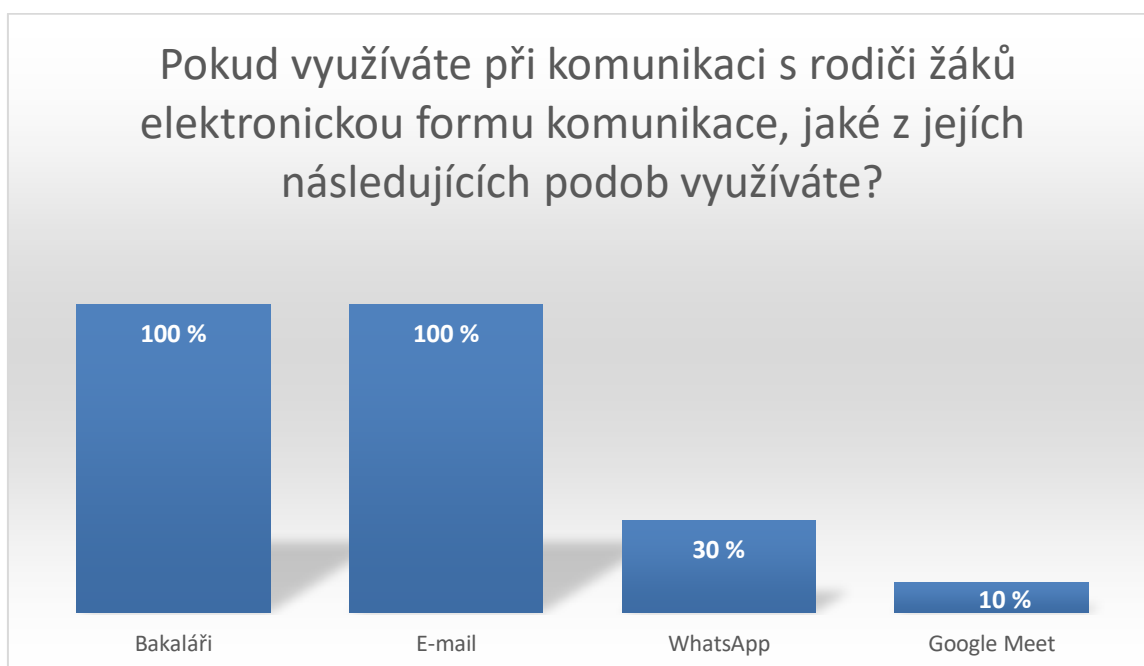
Graf č.9: Využívané podoby elektronické komunikace-odpovědi rodičů žáků

(Zdroj: vlastní)

Z grafu č.9 vyplývá, že mezi velice využívané formy elektronické komunikace patří portál Bakaláři a e-mail. Malé procento rodičů také označilo za využívanou aplikaci WhatsApp.

Graf č.10: Využívané podoby elektronické komunikace-odpovědi učitelů

(Zdroj: vlastní)

Graf č.10 nám ukazuje, že učitelé sdílí s rodiči stejný názor a také za suverénně nejvyužívanější podoby elektronické komunikace označili portál Bakaláři a e-mail. WhatsApp zmínilo o mnohem více učitelů než rodičů. Někteří učitelé dokonce využívají Google Meet.

Analýza rostoru pro komunikaci a zapojování se do komunikace

Následující otázky byly pro rodiče žáků a učitele rozdílné. Od učitelů se požadovalo zjistit, zda jsou spokojeni s mírou zapojování se rodičů žáků do vzájemné komunikace. U rodičů nás naopak zajímalo, jestli mají pocit, že dostávají dostatečný prostor pro komunikaci s učitelem. Od obou skupin se poté vyžadovala odpověď na otázku, zda by od druhé strany ocenili větší míru komunikace. Rodiče a učitelé zde byli vyzváni, aby svoji odpověď také zdůvodnili.

Graf č.11: *Prostor pro komunikaci s učitelem*

(Zdroj: vlastní)

Z grafu č.11 můžeme vyvodit, že rodiče jsou s prostorem, který je jim pro komunikaci s učitelem poskytnut spokojeni. Přesto by 15 % rodičů občas potřebovalo prostoru více. Svě odpovědi na otázku, zda by od učitelů ocenili větší míru komunikace, zdůvodňovali rodiče různě. Většinou byli spokojeni, komunikaci označili za perfektně fungující, nadstandartní, na skvělé úrovni nebo minimálně dostačující. Našli se ale i rodiče, kteří nebyli zcela spokojeni a viděli nedostatky.

„V podstatě bez mých dotazů se nedozvím o tom, jak se dcera ve škole projevuje, co jí jde nebo nejde. Vše se dozvídám pouze ze známek nebo toho, co mi dcera řekne. Komunikace se vesměs omezuje na to, co je třeba donést (platby na divadla, muzea, přírodniny, kniha...). Na mé dotazy však komunikace funguje, třídní učitel vždy velmi rychle odpoví. Téměř vždy ještě tentýž den.“

Někteří rodiče, bylo jich opravdu minimum, komunikaci dokonce hodnotili velice negativně.

„Učitelka by s námi měla rozhodně více komunikovat. Zřejmě si myslí, že doma máme věšteckou kouli.“

Graf č.12: Zapojování se rodičů do komunikace

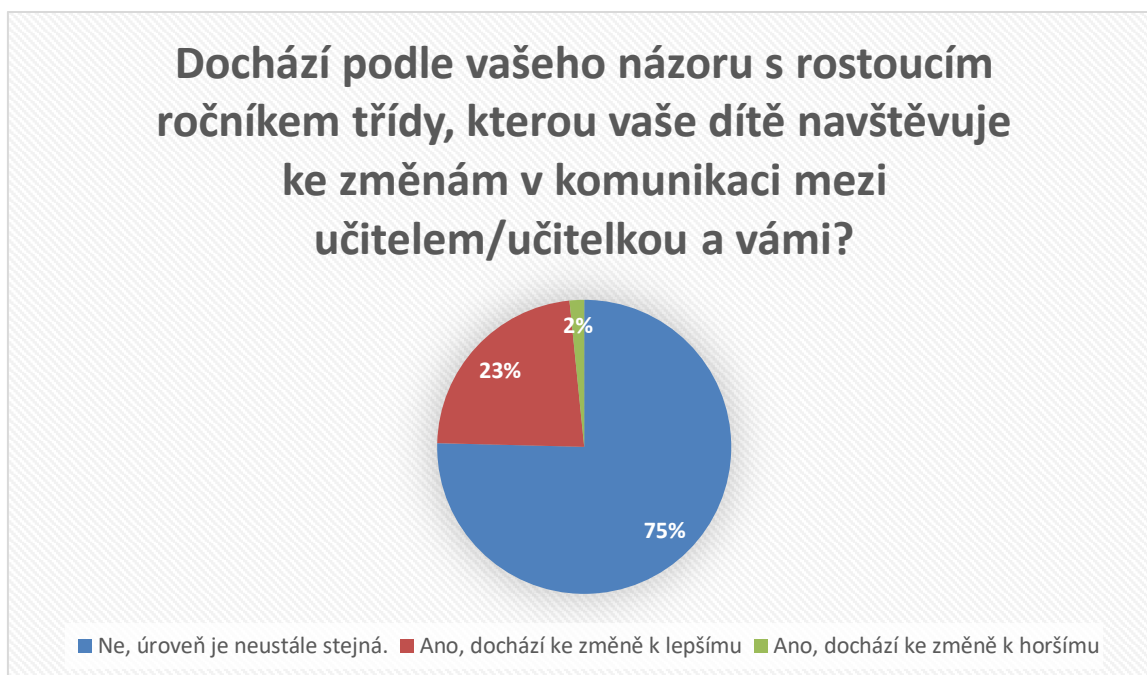
(Zdroj: vlastní)

Z grafu č.12 vyplývá, že stejně tak jako tomu bylo u první otázky, jsou učitelé opět o něco více kritičtější než rodiče žáků. Učitelé na otázku, zda by ocenili od rodičů větší míru zapojování se do komunikace povětšinou odpověděli, že ano. Jako důvod uváděli především to, že kdyby se rodiče více zapojovali do komunikace, lépe by porozuměli výukovým potřebám žáků a předešlo by se ledajakým problémům. Vícekrát se zde také opakoval názor, že v každé třídě se najde problémový rodič, který zkrátka komunikovat nechce a nebude.

Analýza změn v komunikaci s rostoucím ročníkem

Cílem této otázky bylo zjistit, jak učitelé a rodiče žáků vnímají komunikaci vzhledem k rostoucímu ročníku. Zjistit, zda dle jejich názoru zůstává úroveň komunikace neustále stejná nebo zda dochází ke změně k lepšímu či horšímu. Na otázku odpovídali všichni učitelé a rodiče žáků, kteří chodí od druhého ročníku výš. Rodiče žáků prvních ročníků tuto otázku nemohli posoudit, proto byli požádáni o vynechání této otázky. Rodiče a učitelé svoji odpověď opět krátce zdůvodňovali.

Graf č.13: Změny v komunikaci v souvislosti s ročníkem žáků-odpovědi rodičů žáků

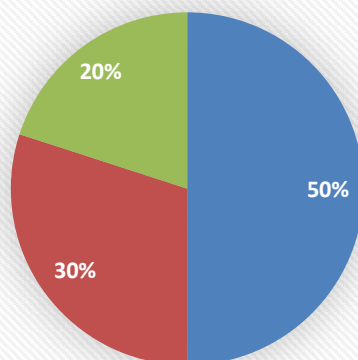

(Zdroj: vlastní)

Z grafu č.13 vyplývá, že tři čtvrtiny rodičů vnímají úroveň komunikace mezi nimi a třídním učitelem neustále stejně, nehledě na ročník, do kterého jejich dítě dochází. 23 % rodičů vidí s vyšším ročníkem v komunikaci změny k lepšímu, pouhá 2 % poté úroveň komunikace hodnotí jako horší.

Graf č.14: Změny v komunikaci v souvislosti s ročníkem žáků-odpovědi učitelů

Dochází podle vašeho názoru s rostoucím ročníkem třídy ke změnám v komunikaci mezi rodiči žáků a vámi?

■ Ne, úroveň je neustále stejná. ■ Ano, dochází ke změně k lepšímu. ■ Ano, dochází ke změně k horšímu.

(Zdroj: vlastní)

Z grafu č.14 můžeme vyčíst, že podobný pohled na věc mají i učitelé. Polovina učitelů hodnotí úroveň komunikace neustále stejně. 30 % učitelů vidí v komunikaci vzhledem k rostoucímu ročníku zlepšení. Učitelé si zlepšující se kvalitu vysvětlují například následovně.

„Vedu třídy od 1. do 3. ročníku a rodiče si postupně zvykají na způsob komunikace a tím, že se lépe poznáváme, tím se i komunikace mezi námi vyvíjí k lepšímu.“

„Rodiče už ví, jak pracujeme, jak se vyvíjí vztahy a mění se třídní kolektiv. Určitě poznají i osobnost učitele, jeho metody apod.“

Názor, že s rostoucím ročníkem kvalita komunikace klesá, zastávají pouhá 2 % rodičů. Z řad učitelů je to ovšem 20 %, což již není zanedbatelný počet. Rodiče zhoršení komunikace zdůvodňovali tím, že došlo k změně třídní učitelky, tím pádem i ke změně způsobu komunikace, který jim nevyhovuje. Učitelé uvedli následovný důvod.

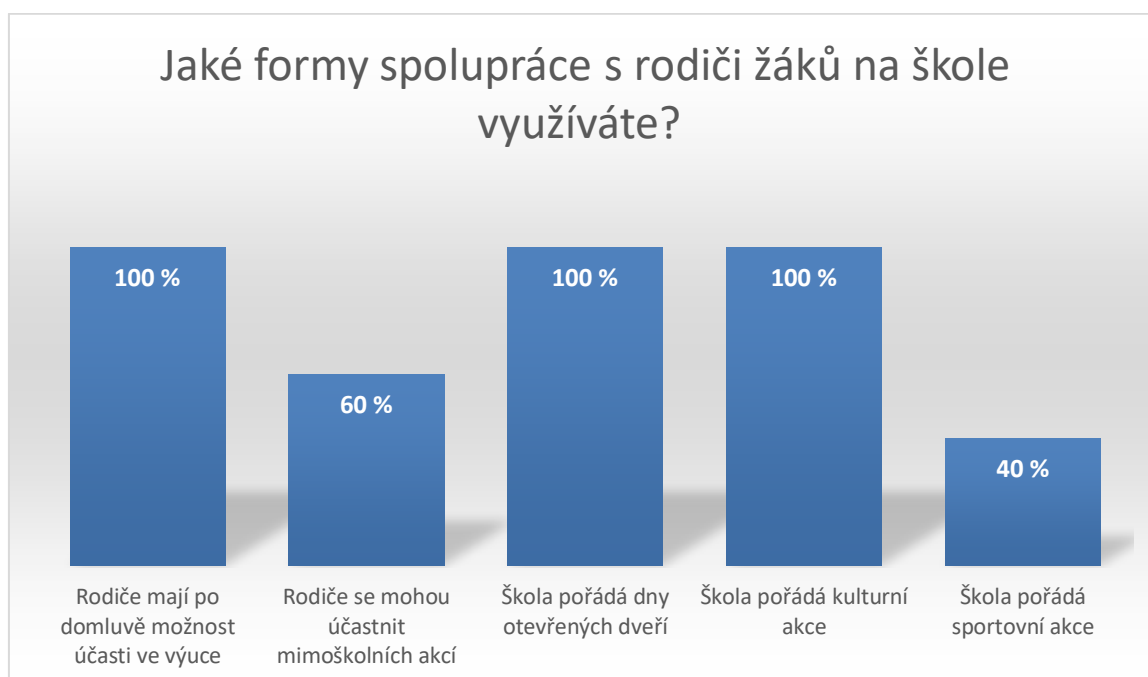
„Postupně rezignují, u dobrých to nepotřebují, u problémových to nechtějí slyšet.“

Celkově se tedy dá říct, že ve většině případů zůstává úroveň komunikace stejná nebo podobná. Pokud se ve třídě podaří mezi rodiči a učitelem vybudovat dobré vztahy, může se komunikace dokonce i zlepšovat. Ke zhoršení kvality komunikace dochází spíše zřídka, a to především z důvodu nějaké zásadní změny nebo nedostatečným zájmem ze stran některých rodičů.

Analýza hodnocení spolupráce učiteli

Následující otázka, která byla škálového typu, se týkala pouze učitelů. Jejich úkolem u této otázky bylo ohodnotit sám sebe tak, jak si myslí, že zvládají spolupracovat s rodiči žáků. Učitelé měli na výběr z pěti bodů škálové stupnice. Polovina učitelů zhodnotila svoji spolupráci s rodiči výborně (první pole škály). Druhá polovina označila druhé pole škály, což by tedy odpovídalo slovnímu hodnocení chvalitebně. Učitelé mají tedy ze své spolupráce s rodiči velice dobré pocity. Dále učitelé odpovídali na to, jaké formy spolupráce s rodiči žáků využívají. Učitelé neměli u této otázky omezené množství výběru odpovědí.

Graf č.15: *Využívané formy spolupráce s rodiči*

(Zdroj: vlastní)

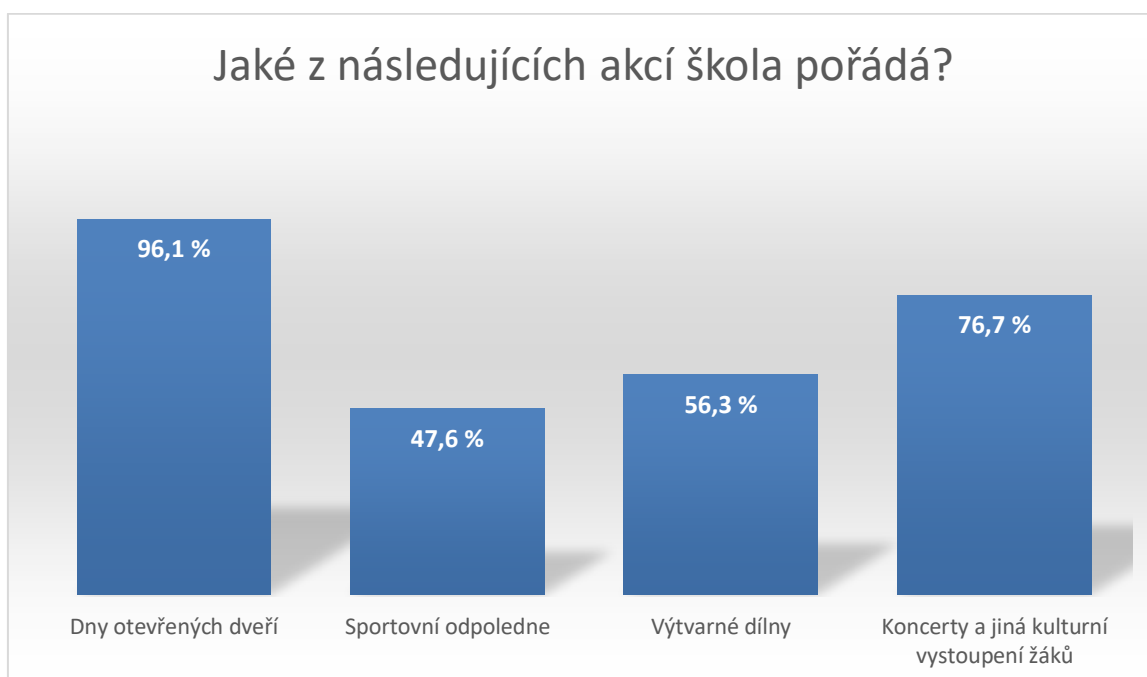
Z grafu č.15 vyplývá, že učitelé využívají při spolupráci s rodiči rozmanité formy spolupráce. Všichni odpovídající učitelé dokonce nabízí rodičům možnost účasti ve výuce.

Následovala otázka, která zjišťovala, zda by učitelé ocenili, kdyby se rodiče do spolupráce se školou více zapojovali. 100 % učitelů uvedlo, že jim vyhovuje stávající stav spolupráce s rodiči. Učitelé jsou tedy se spoluprací s rodiči velice spokojeni.

Analýza hodnocení spolupráce rodiči

I pro rodiče žáků byla přichystána série otázek, které se týkaly vzájemné spolupráce mezi rodinou a školou. První otázka zjišťovala, jaké akce, kterých se rodiče žáků mohou účastnit, škola pořádá. Počet výběru odpovědí zde také nebyl omezen.

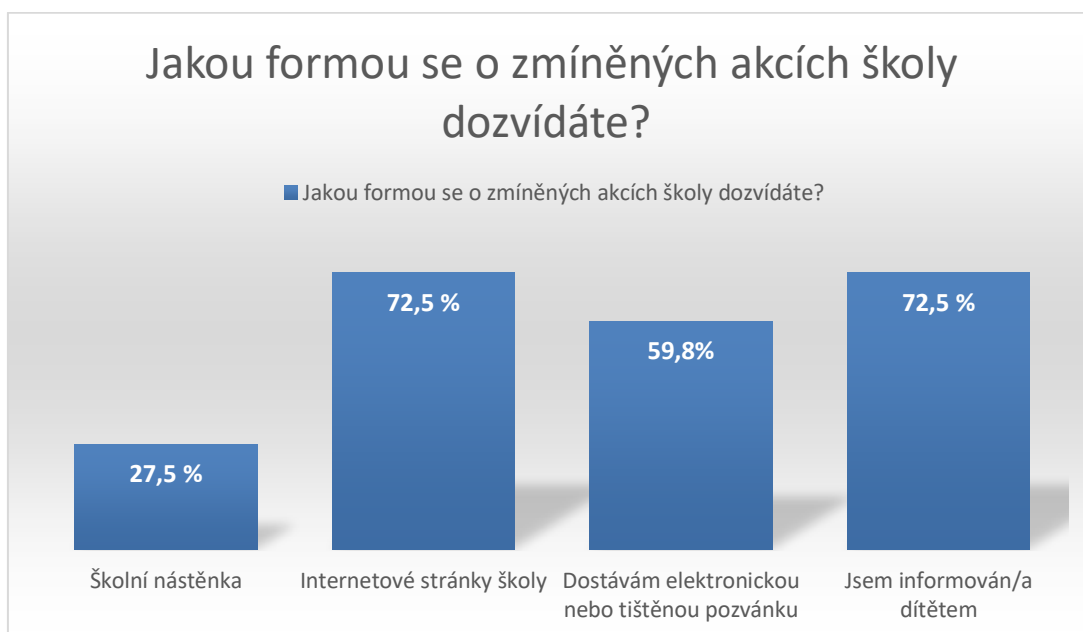
Graf č.16: Akce pořádané školou

(Zdroj: vlastní)

Graf č.16 nám potvrzuje, že škola pořádá velké množství akcí, kterých se mají rodiče možnost účastnit. Mimo akce, uvedené v grafu ještě rodiče doplňovali akce jiné, na které si vzpomněli. Objevil se zde například šachový turnaj, školní ples nebo sběr odpadu. Dále bylo dotazníkem zjišťováno, jakou formou se rodiče o konání akce dozvídají. Vybrat opět mohli více možností.

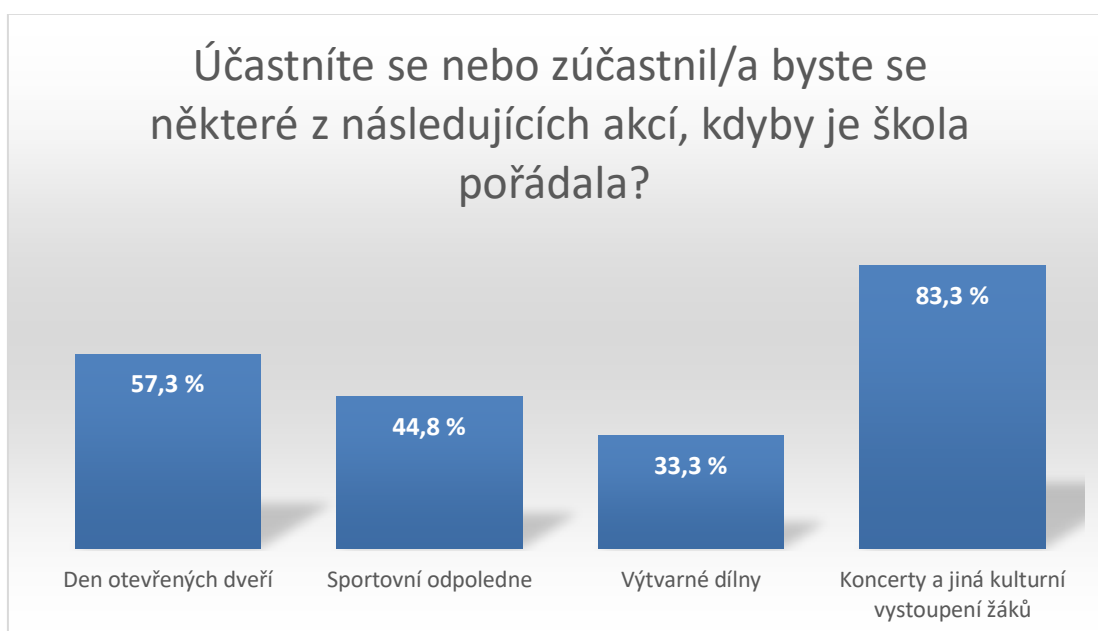
Graf č.17: Způsob informování o konání akcí

(Zdroj: vlastní)

Z grafu č.17 vyplívá, že rodiče se o konání akce nejčastěji dozvědí od dítěte nebo z internetových stránek školy. Nadpoloviční většina rodičů také uvedla, že dostává elektronickou či tištěnou pozvánku na akci. Následovala otázka, která ověřovala, zda se rodiče akcí účastní nebo jakých akcí by se zúčastnili, kdyby je škola pořádala.

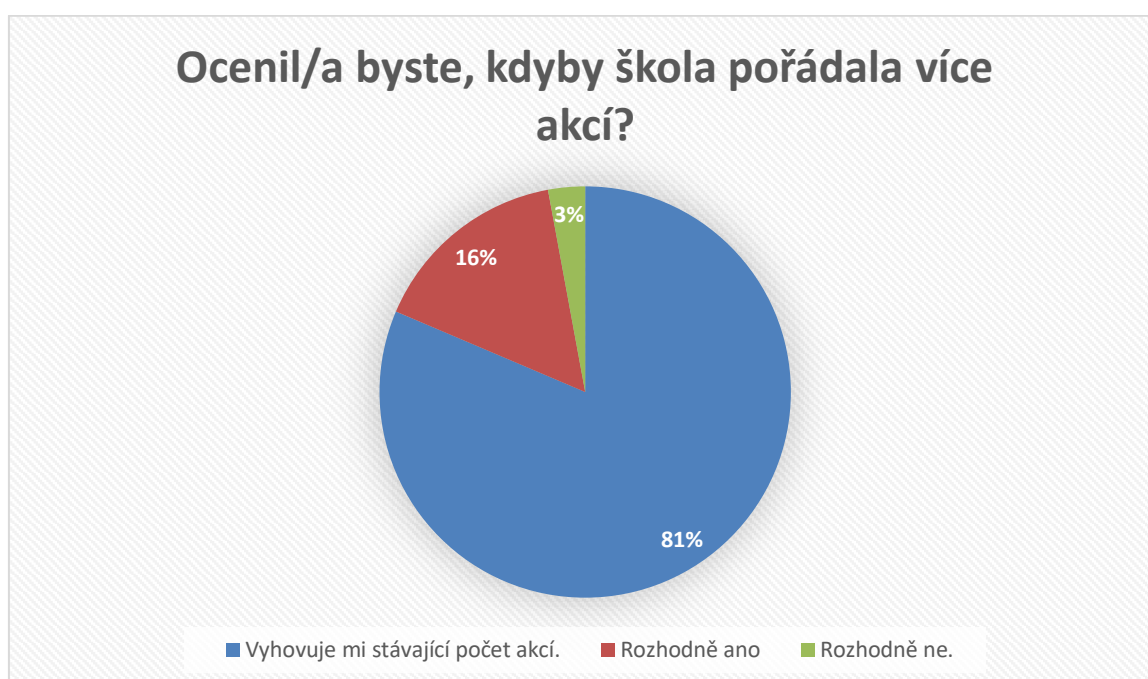
Graf č.18: Účast rodičů žáků na akcích školy

(Zdroj: vlastní)

Dle grafu č.18 lze jednoznačně určit, že rodiče mají největší zájem o koncerty nebo jiné kulturní akce, na kterých uvidí vystupovat žáky. Více než polovina rodičů se také účastní dnu otevřených dveří. Ani o sportovní odpoledne a výtvarné dílny nemají rodiče nezájem. Celkově mají tedy rodiče o akce pořádané školou poměrně veliký zájem. Následující otázka zjišťovala, jestli rodičům vyhovuje stávající počet akcí, nebo zda by akcí ocenili více či naopak méně.

Graf č.19: *Názory rodičů na množství pořádaných akcí školou*

(Zdroj: vlastní)

Z grafu č.19 můžeme určit, že podobně jako učitelé, jsou i rodiče se stávajícím počtem pořádaných akcí velice spokojeni. Naprosté většině vyhovuje aktuální stav pořádaných akcí.

V poslední otázce měli rodiče žáků i učitelé možnost sdělit své další návrhy k tématu komunikace a spolupráce mezi rodinou a školou na prvním stupni ZŠ. Většina rodičů zde potvrzovala svoji spokojenost. Objevil se ale i například tento zajímavý názor.

„Jsem přesvědčena, že od určitého věku dítěte, by se mělo vést k samostatnosti a zkoušet některé záležitosti komunikovat jen se žáky (myšleno učitel – žák). Při přílišném zapojení rodičů se dítě stále spoléhá na někoho jiného.“

6.4.2 ANALÝZA A INTERPRETACE VÝLEDKŮ ROZHOVORU

Rozhovor je analyzován kvalitativně.

1. otázka: Jaký máte názor na individuální schůzky s rodiči žáků? Využíváte je?

Učitelé na tuto otázku odpovídali poměrně různorodě. Zatímco někteří individuální schůzky pravidelně využívají, jiní se k individuálním schůzkám uchylují spíše pouze v případě nutnosti. Zde jsou některé z odpovědí učitelů:

„Individuální schůzky využívám pravidelně. Minimálně jednou, ale ideálně dvakrát do roka proběhne individuální schůzka se všemi rodiči. Rodiče jsou takto v soukromí často více komunikativní, navíc se jim takto mohu opravdu stoprocentně věnovat.“

„Individuálně si rodiče pozvu jen v opravdu krajním případě.“

„Rodiče mají možnost kdykoli se na individuální schůzku objednat. Tuto informaci vědí. Osobně ale individuální schůzky nijak nevyžadují, takže pokud nepřijde návrh ze strany rodičů, tak se nekonají. Někteří rodiče nevyužívají vůbec, jiní naopak poměrně často, několikrát do roka.“

2. otázka: Myslíte si, že je do komunikace mezi rodiči a vámi vhodné zapojovat i žáky? Proč?

Většina učitelů se u této otázky shodla, že žák může ze zapojení se do této komunikace profitovat, je ovšem nutné provést určitá opatření a žákovi komunikaci přizpůsobit. Učitelé odpovídali například takto:

„Od určitého věku žáků rozhodně ano. Žáky to vede k zodpovědnosti.“

„Do určitých situací ano, jiné je lepší řešit spíše o samotě s rodiči, bez přítomnosti žáků“

3. otázka: V čem vidíte největší výhody elektronické komunikace oproti té písemné? Všichni respondenti se shodli, že elektronická forma komunikace je pro ně ideálnější. Důvody byly následovné:

„Elektronická komunikace je opravdu parádní. Je to jednoduché, přehledné a rychlé.“

„Písemnou komunikaci využívám především s dětmi v první třídě, které mají klasickou papírovou žákovskou knihu. Od druhého ročníku se téměř vše přesouvá do komunikace elektronické, ta je v mnoha ohledech lepší. Především je dostupná odkudkoli.“

4. otázka: Jak funguje komunikace s rodiči žáků cizinců?

U této otázky se odpovědi opět různily. Každý z učitelů přistupuje ke komunikaci s rodiči žáků cizinců trochu odlišně. Učitelé odpovídali takto:

„Rodičům žáků cizinců zasílám běžně totožné informace, jako ostatním, tedy v češtině. Povětšinou si sdělení samostatně přeloží nebo jim s překladem pomohou žáci.“

„S cizinci bývá komunikace namáhavá hlavně v problémových situacích. Například pokud žák často nechodí do školy a nenosí omluvenky. Situaci se samozřejmě snažím řešit a rodičům vše vysvětlit. Někdy se stane, že dojde až k oznamování na OSPOD.“

„Momentálně se jedná o komunikaci především s rodiči žáků z Ukrajiny. Ve škole máme dvě paní asistentky, které ovládají oba jazyky a často je tedy využíváme i jako překladatelky. To velice usnadňuje práci.“

5. otázka: Máte s rodiči žáků obecně dobré vztahy? Jakým způsobem je budujete?
Všichni respondenti jsou názoru, že mají s rodiči žáků vesměs dobré vztahy. Některé bych se dokonce nebála označit za nadstandartní, jako například stýkání se i ve volném čase. Zde jsou některé z odpovědí:

„To je hodně individuální. Vždy se najde někdo, komu zkrátka nasednete a potom je snaha téměř zbytečná. Většinou máme ale hezké vztahy, které stojí na dobře fungující komunikaci i spolupráci.“

„S momentální třídou máme skvěle vztahy. Občas se dokonce hromadně sejdem mimo školu.“

6.5 ZÁVĚRY PRAKTICKÉ ČÁSTI

Výzkum celkově přinesl mnoho zajímavých zjištění a informací. Mimo odpovědi na výzkumné otázky byly získány i jiné zajímavé poznatky. Ačkoli výzkum nelze zobecňovat a je platný pouze pro tento konkrétní zkoumaný vzorek, může být přínosný i pro jiné školy, které se mohou tímto výzkumem například inspirovat a také si zkusit podobné šetření provést. Jedná se zajímavou zpětnou vazbu, a to jak pro školu, tak i pro rodiče.

6.5.1 ZÁVĚR OBSAHOVÝ

Pokud se zaměříme na konkrétní zjištěné odpovědi k předem stanoveným cílům a výzkumným otázkám, tak zjistíme, že šetření bylo úspěšné a jsme nyní schopni na tyto otázky odpovědět.

1. Cíl: Prvním cílem výzkumu bylo porovnat komunikaci napříč všemi ročníky prvního stupně základní školy a zjistit, jestli je úroveň vzájemné komunikace a spolupráce mezi rodinou a školou ve všech ročnících prvního stupně ZŠ přibližně stejná nebo jestli dochází s rostoucím ročníkem ke změnám této úrovně a kvality, a to ať už ke změnám k lepšímu nebo ke změnám k horšímu.

Výzkumná otázka: Jak vypadá komunikace a spolupráce mezi rodinou a školou v jednotlivých ročnících prvního stupně ZŠ

Dle výsledků výzkumu se komunikace v průběhu prvostupňové školní docházky většinou nijak zásadně nemění. K nejzásadnějším změnám pochopitelně dochází, pokud nastane situace, kdy dojde ke změně třídního učitele. Podoba komunikace se poté může více či méně změnit a záleží již na jednotlivém pohledu každého z rodičů, zda tyto změny označí za zlepšení či zhoršení. Pokud ale třídní učitel zůstává stejný, i komunikaci poté hodnotí většina rodičů žáků, jako stejnou. Stoupající kvalitu komunikace vnímají především ti rodiče a učitelé, u kterých dojde ke vzájemnému poznání a celkovému sblížení. Komunikace dále byla také často hodnocena jako lepší ve vyšších ročnících, protože jsou všichni účastníci v této vzájemné komunikaci již plně zběhlí a ví, co a jak chodí. V neposlední řadě jsou ve vyšších ročnících prvního stupně do komunikace častěji zapojováni i samotní žáci, což má na komunikaci také kladný vliv.

2. Dalším cílem tohoto výzkumu bylo ověřit, zda se pocity učitelů a rodičů žáků vesměs shodují nebo jestli vnímají stav vzájemné komunikace a spolupráce jinak a mají na věc jiný názor.

Výzkumná otázka: Vnímají učitelé a rodiče vzájemnou komunikaci a spolupráci stejně?

Výzkumem se ukázalo, že učitelé vzájemnou komunikaci často vnímají více kritičtěji než rodiče žáků. Obecně byli rodiče žáků s komunikací více spokojeni a zdálo se jim, že není co zlepšovat. Učitelé oproti tomu, ačkoli byli s komunikací spokojeni, stále viděli i místo pro zlepšení. Učitelé jsou na sebe tedy možná často až moc přísní. Na druhou stranu je velice dobře, že neustále hledají nové možnosti, jak se zlepšovat. Hlavními iniciátory komunikace jsou právě oni a změny či zlepšení, jsou-li potřeba, se tedy očekávají hlavně z jejich strany.

3. Třetím cílem bylo zjistit, jaká forma komunikace mezi rodinou a školou je na prvním stupni ZŠ nejvíce využívána a jaká je naopak využívána nejméně.

Výzkumné otázky: Jaká forma komunikace mezi rodinou a školou na prvním stupni ZŠ je nejvíce využívána? Jaká forma komunikace mezi rodinou a školou na prvním stupni ZŠ je nejméně využívána?

Jak se dalo předpokládat, nejvíce využívanou formou komunikace mezi rodiči a učiteli, je elektronická komunikace. Tato komunikace je rychlá, přehledná a v dnešní době si fungování bez elektronické komunikace mnozí nedokáží už ani představit. K této formě komunikace navíc často dochází formou školních portálů, které umožňují přístup k více věcem najednou. Za nejméně využívanou formu komunikace byla rodiči označena komunikace individuální. Učitelé nejvíce hlasovali pro třídní schůzky.

4. Posledním cílem bylo zjistit, jak rodiče žáků vnímají akce, které škola pořádá. Zkoumat, zda tyto akce rodiče spíše podporují a rádi se jich účastní nebo jestli se jim naopak nelíbí a neúčastní se jich.

Výzkumná otázka: Zapojují se rodiče žáků rádi do akcí pořádaných školou?

Velice zajímavé bylo zjištění o vzájemné spolupráci mezi rodinou a školou. Ukázalo se, že rodiče i učitelé jsou s jeho fungováním velice spokojeni. Škola pořádá rozmanité akce a rodiče se jich rádi účastní. To má odraz v dobrých vztazích, které se pomocí těchto akcí mezi rodiči a školou budují.

6.5.2 ZÁVĚR METODOLOGICKÝ

Pro výzkumnou sondu byl zvolen dotazník a rozhovor. Tyto metody byly vhodné pro stanovené cíle i výzkumné otázky. Díky využití těchto metod byly nashromážděny potřebné informace, které umožnily na stanovené cíle i otázky opovědět. Dotazníkem bylo možné získat odpovědi od početné skupiny rodičů žáků i učitelů. Rozhovor s učiteli následně umožnil tyto informace ještě dále prohlubovat a rozšiřovat.

6.5.3 ZÁVĚR PRAKTICKÝ

Tento výzkum přinesl zajímavé poznatky, které lze efektivně využít v praxi. Ponaučení si lze vzít z příkladů, kdy docházelo vlivem dobrých vztahů mezi rodiči a učitelem ke zlepšení celkové kvality komunikace. Dále je si díky výzkumu možné uvědomit, jaké formy komunikace rodičům žáků více vyhovují a jaké upřednostňují. Podstatný je také fakt, že rodiče povětšinou vítají rozmanité akce, které škola pořádá, proto je vhodné nebát se těchto akcí, naopak je podporovat. Dotazník i rozhovor navíc mohou posloužit jako vzor či inspirace, pro provedení podrobného šetření na jiné základní škole a tím si ověřit kvalitu a fungování vzájemné komunikace a spolupráce mezi rodinou a školou na prvním stupni ZŠ.

ZÁVĚR

Hlavními cíli této práce bylo dokázat a poukázat na to, že vzájemná komunikace a spolupráce mezi rodinou a školou na prvním stupni základní školy má veliký vliv na samotnou podobu, kvalitu a fungování výchovy a vzdělávání žáků. I když za posledních několik let došlo v českém školství k velkému zlepšení v této oblasti, tak se stále často můžeme setkat s poměrně zásadními, přesto často snadno řešitelnými, nedostatky. Práci jsem se snažila podat ucelený soubor informací k tomuto tématu a také přehled možných forem komunikace a spolupráce mezi rodinou a školou, včetně upozornění a doporučení pro jejich správné vedení, což by mohlo vést k dalšímu zlepšení v komunikaci rodiny a školy. Práce je využitelná pro začínající učitele i učitele s praxí. Přínos nabízí i samotným rodičům žáků.

Teoretická část, která se opírá o odbornou literaturu a odborné články, podává přehledný a ucelený soubor dosavadních dostupných poznatků k tématu spolupráce a komunikace mezi rodinou a školou na prvním stupni základní školy, které jsou taktéž doplněny o můj vlastní komentář.

Praktická část zkoumá stav a kvalitu fungování komunikace a spolupráce mezi školou a rodiči žáků prvního stupně vybrané základní školy v Plzni. Za využití výzkumné metody dotazníku a rozhovoru přináší zajímavá zjištění a následně získané informace, které jsou ovšem platné pouze pro daný zkoumaný vzorek a nelze je zobecňovat, hodnotit. Díky tomu, že výzkum proběhl napříč všemi ročníky prvního stupně vybrané základní školy, je možné srovnávat komunikaci v jednotlivých ročnících i její postupný vývoj. Výsledky šetření nám ukazují, že kvalita komunikace je ve všech ročnících prvního stupně téměř srovnatelná. K velkým změnám či výkyvům z pravidla nedochází. Dále z výzkumu lze vyvodit, že rodiče žáků jsou s fungováním komunikace v zásadě spokojenější a hodnotí ji o něco kladněji než učitelé. Suverénně nejvíce je využívána elektronická forma komunikace. Největší rozdíly nalezneme u komunikace formou individuálních schůzek, kde se její využívání u jednotlivých učitelů rapidně odlišuje. Se vzájemnou spoluprací rodiny a školy jsou spokojeny obě strany, rodiče i učitelé. Velice oblíbené jsou především rozmanité akce, které škola pořádá.

Aby mohlo dojít ke zlepšení kvality komunikace a spolupráce mezi rodinou a školou, je potřebné věnovat velké úsilí vzájemným vztahům. Přátelská atmosféra a dobré vztahy

mezi učitelem, žáky a rodiči jsou základním kamenem, na kterém se dá následně dále stavět. Potřebné je jít s dobou, neustále se vzdělávat a nebát se zkoušet nové formy komunikace a spolupráce, jako je například přizvání žáka na individuální schůzku rodičů a učitele. Při komunikaci se vždy snažit pochopit druhou stranu a uvědomit si, že ačkoli učitel je hlavním organizátorem vzájemné komunikace, tak i rodič často přichází se zajímavými nápady a návrhy. Proto se nezapomínat ptát na názory rodičů a vždy jim dát prostor k vyjádření.

RESUMÉ

Tato diplomová práce se zabývá problematikou komunikace a spolupráce mezi rodinou a školou na prvním stupni základní školy. Shrnuje důležité informace k tomuto tématu a navrhuje možnosti efektivní podoby vzájemné komunikace a spolupráce mezi učiteli a rodiči žáků.

Teoretická část je rozdělena do pěti kapitol. Kapitoly na sebe navazují a jsou koncipovány tak, aby čtenáře postupně provedly všemi, pro komunikaci mezi rodinou a školou zásadními, poznatky. Přes obecnější kapitoly, které pojednávají o rodině, škole a komunikaci, se dostáváme až ke konkrétním vybraným formám komunikace a spolupráce a také specifickým komunikace a spolupráce mezi rodinou a školou na prvním stupni základní školy.

Praktická část zkoumá metodou dotazníku a rozhovoru stav komunikace a spolupráce mezi rodinou a školou na prvním stupni vybrané základní školy v Plzni. Informace získané z tohoto výzkumu jsou v diplomové práci podrobně vyhodnoceny, za využití tabulek, grafů a psaného textu.

Závěr práce přehledně shrnuje získané poznatky a přináší návrhy pro zlepšení kvality komunikace a spolupráce mezi rodinou a školou na prvním stupni základních škol.

Klíčová slova

rodina, rodič, žák, škola, učitel, komunikace, pedagogická komunikace, spolupráce, formy komunikace, formy spolupráce

Summary

This thesis is about the issue of communication and cooperation between family and primary school. It summarizes important information of this topic and suggests the possibilities of an effective form of mutual communication and cooperation between teachers and parents of pupils.

The theoretical part is divided into five chapters. The chapters follow each other and are designed in such a way to gradually guide the reader through all the knowledge essential for communication between family and school. Despite the more general chapters that deal with family, school and communication, we get to specific selected forms

of communication and cooperation, as well as the specifics of communication and cooperation between family and primary school.

The practical part examines the state of communication and cooperation between family and selected primary school in the city of Pilsen using the questionnaire and interview method. The information obtained from this research is evaluated in detail in the thesis, using tables, graphs and written text.

The conclusion of the work clearly summarizes the knowledge gained and brings suggestions for improving the quality of communication and cooperation between family primary schools.

Key words

family, parent, pupil, school, teacher, communication, pedagogical communication, cooperation, forms of communication, forms of cooperation

SEZNAM LITERATURY

- BENDL, S. Školní kázeň v teorii a praxi. Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2011. 202 s. ISBN 978-80-7387-432-2.
- CAJTHAMLOVÁ, K. Abeceda moderního rodiče. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 2017. 398 s. ISBN 978-80-7429-913-1.
- ČAPEK, J. a kol. Jak budovat dobrý vztah s rodiči žáků. Tipy a náměty pro třídní učitele. Praha: Nakladatelství Dr. Josef Raabe, 2017. 116 s. ISBN 978-80-7496-295-0.
- ČAPEK, R. Učitel a rodič. Spolupráce, třídní schůzka, komunikace. Praha: Grada Publishing, 2013. 192 s. ISBN 978-80-247-4640-1.
- ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE. Tematická zpráva. Komunikace mezi školou a veřejností v základním vzdělávání. Praha. 2017. Čj.: ČŠIG-2438/17-G2.
- DYTRTOVÁ, R. KRHUTOVÁ, M. Učitel. Příprava na profesi. Praha: Grada Publishing, 2009. 121 s. ISBN 978-80-247-2863-6.
- FEŘT, T. Rodiče vítáni. Praktický návod, jak usmířit rodiče a učitele našich dětí. Praha: Yinachi, 2011. 112 s. ISBN 978-80-904735-2-2.
- FRANCLOVÁ, M. Zahájení školní docházky. Praha: Grada Publishing, 2013. 176 s. ISBN 978-80-247-4463-6.
- FRYČ, J. a kolektiv. Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2020. 118 s. ISBN 978-80-87601-47-1.
- GAVORA, P. a kol. Pedagogická komunikácia v základnej škole. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1988. 248 s.
- GAVORA, P. Učitel a žáci v komunikaci. Brno: Paido, 2005. 165 s. ISBN 80-7315-104-9.
- GAVORA, P. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2010. 261 s. ISBN 978-80-7315-185-0.
- HAVLÍK, R. KOŤA, J. Sociologie výchovy a školy. Praha: Portál, 2002. 176 s. ISBN 978-80-7367-327-7.
- HINTAUS, L. Člověk a rodina smysl a funkce rodiny. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1998. 79 s. ISBN 80-7040-315-2.
- CHRÁSKA, M. Metody pedagogického výzkumu. Praha: Grada Publishing, 2016. 256 s. ISBN 978-80-247-5326-3.
- KARGEROVÁ POCHE, J. Spolupráce s rodinou a komunikace v programu Začít spolu. Praha: Pasparta Publishing, 2019. 79 s. ISBN 978-80-88290-27-8.

- KREISLOVÁ, Z. Krok za krokem 1. třídou. Rady pro učitele. Praha: Grada Publishing, 2008. 168 s. ISBN 978-80-247-2038-8.
- KUBÍČKOVÁ, H. Dítě – rodina- instituce aneb jak neztratit budoucnost. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity, 2011. ISBN 978-80-7464-017-9.
- KUCHAŘOVÁ, V. a kol. Zpráva o rodině 2020. VÚPSV, v. v. i. Praha. 2020. ISBN 978-80-7416-380-7.
- MAREŠ, J. KŘIVOHLAVÝ, J. Komunikace ve škole. Brno: Masarykova univerzita, 1995. 210 s. ISBN 80-210-1070-3.
- MATĚJČEK, Z. Co, kdy a jak ve výchově dětí. Praha: Portál, 1996. 144 s. ISBN 80-7178-085-5.
- MEŠKOVÁ, M. Motivace žáků efektivní komunikací. Praha: Portál, 2012. 135 s. ISBN 978-80-262-0198-4.
- MIKULÁŠTÍK, M. Komunikační dovednosti v praxi. Praha: Grada Publishing, 2003. 361 s. ISBN 80-247-0650-4.
- NELEŠOVSKÁ, A. Pedagogická komunikace. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. 181 s. ISBN 80-244-0510-5.
- NELEŠOVSKÁ, A. Pedagogická komunikace v teorii a praxi. Praha: Grada Publishing, 2005. 172 s. ISBN 80-247-0738-1.
- PROCHÁZKA, M. Sociální pedagogika. Praha: Grada Publishing, 2012. 208 s. ISBN 978-80-247-3470-5.
- SVATOŠ, T. Kapitoly ze sociální a pedagogické komunikace. Teoretická minima a praktické náměty. Hradec Králové: Gaudeamus UHK, 2006. 158 s. ISBN 80-7041-176-7.
- SVOBODOVÁ, Z. Konflikty ve škole. Od prevence k řešení. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. 116 s. ISBN 978-80-7676-154-4.
- ŠAFRÁNKOVÁ, D. Pedagogika. 2. aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada, 2019. 368 s. ISBN 978-80-247-5511-3.
- ŠEĐOVÁ, K. ŠVARÍČEK, R. ŠALAMOUNOVÁ, Z. Komunikace ve školní třídě. Praha: Portál, 2012. 293 s. ISBN 978-80-262-0085-7.
- VEČERNÍK, J. K problému ekonomické funkce rodiny. Sociologický časopis. 1970, 6(6), str. 560-570
- WALTEROVÁ, E. ČERNÝ, K. GREGER, D. CHVÁL, M. Školství- věc (ne)veřejná?. Názory veřejnosti na školu a vzdělávání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2010. 307 s. ISBN 978-80-246-1882-1.

WILDOVÁ, R. a kolektiv autorů. K současným problémům vnitřní transformace primární školy. Obsah a struktura primárního vzdělávání v transformaci české primární školy. Praha: Pedagogická fakulta UK, 1998. 176 s. ISBN 80-86039-47-1.

Elektronické zdroje:

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. Edu.cz.: Strategie MŠMT. [online]. ČR, 2022. [cit. 2023_04_04]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/strategie-msmt/>

NÁRODNÍ ZDRAVOTNICKÝ INFORMAČNÍ PORTÁL [online]. Praha: Ministerstvo zdravotnictví ČR a Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 2023 [cit. 2023_04_06]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz>. ISSN 2695-0340.

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK, GRAFŮ A DIAGRAMŮ

Tabulka č.1: <i>Počet rodičů a učitelů dle ročníků</i>	45
Tabulka č.2: <i>Nejvyšší dosažené rodičů žáků</i>	46
Tabulka č.3: <i>Délka pedagogické praxe učitelů</i>	46
Graf č.1: <i>Celkové hodnocení vzájemné komunikace rodiči</i>	47
Graf č.2: <i>Celkové hodnocení vzájemné komunikace učiteli</i>	48
Graf č.3: <i>Využívané formy komunikace-odpovědi rodičů žáků</i>	49
Graf č.4: <i>Využívané formy komunikace-odpovědi učitelů</i>	49
Graf č.5: <i>Nejvíce využívaná forma komunikace-odpovědi rodičů žáků</i>	50
Graf č.6: <i>Nejvíce využívaná forma komunikace-odpovědi učitelů</i>	51
Graf č.7: <i>Nejméně využívaná forma komunikace-odpovědi rodičů žáků</i>	52
Graf č.8: <i>Nejméně využívaná forma komunikace-odpovědi učitelů</i>	52
Graf č.9: <i>Využívané podoby elektronické komunikace-odpovědi rodičů žáků</i>	53
Graf č.10: <i>Využívané podoby elektronické komunikace-odpovědi učitelů</i>	54
Graf č.11: <i>Prostor pro komunikaci s učitelem</i>	55
Graf č.12: <i>Zapojování se rodičů do komunikace</i>	56
Graf č.13: <i>Změny v komunikaci v souvislosti s ročníkem žáků-odpovědi rodičů žáků</i>	57
Graf č.14: <i>Změny v komunikaci v souvislosti s ročníkem žáků-odpovědi učitelů</i>	57
Graf č.15: <i>Využívané formy spolupráce s rodiči</i>	59
Graf č.16: <i>Akce pořádané školou</i>	60
Graf č.17: <i>Způsob informování o konání akcí</i>	60
Graf č.18: <i>Účast rodičů žáků na akcích školy</i>	61
Graf č.19: <i>Názory rodičů na množství pořádaných akcí školou</i>	62

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č.1.....Dotazník pro rodiče žáků
Příloha č.2Dotazník pro učitele
Příloha č.3.....Otázky pro rozhovor s učiteli

Příloha č. 1: Dotazník pro rodiče žáků**DOTAZNÍK-RODIČE**

Vážení rodiče,

jmenuji se Barbora Krejčová a jsem studentkou pátého ročníku VŠ. Tento dotazník je součástí mého pedagogického výzkumu pro praktickou část diplomové práce. Jeho cílem je odpovědět na otázky k tématu komunikace a spolupráce mezi rodinou a školou na prvním stupni ZŠ. Při vyplňování dotazníku prosím postupujte podle pokynů u jednotlivých otázek. Dotazník je zcela anonymní.

Velice vám děkuji za ochotu a čas, který věnujete vyplnění tohoto dotazníku.

Prosím, aby dotazník vyplnil pouze jeden z rodičů (záleží na vaší domluvě, který), děkuji.

Vaše dítě navštěvuje (prosím vyberte jeden z ročníků):

- první ročník ZŠ
- druhý ročník ZŠ
- třetí ročník ZŠ
- čtvrtý ročník ZŠ
- pátý ročník ZŠ

Jste (prosím vyberte jednu z možností):

- žena
- muž
- nechci uvádět

Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání? (prosím vyberte jednu z možností)

- základní
- středoškolské bez maturity
- středoškolské s maturitou
- vysokoškolské
- jiné (uveďte jaké) _____
- nechci uvádět

1. Jak byste celkově ohodnotil/a komunikaci s třídním učitelem/učitelkou vašeho dítěte? Vyberte nejvhodnější z možností.

- Velmi dobře, s komunikací jsem naprosto spokojen/a.
- Dobře, s komunikací jsem spokojen/a, ale vidím místo pro zlepšení.
- Špatně, s komunikací nejsem moc spokojen/a, je tu hodně nedostatků.
- Velmi špatně, s komunikací jsem naprosto nespokojen/a.

2. Jaké z následujících forem komunikace třídní učitel/učitelka vašeho dítěte při komunikaci s vámi využívá? Vyberte všechny využívané formy komunikace.

- třídní schůzky
 - individuální schůzky
 - písemná komunikace (zápis do notýsku a jiné)
 - elektronická komunikace (Bakaláři, WhatsApp, e-mail a jiné)
 - jiné formy komunikace (uved'te jaké)
- 3. Kterou z následujících využívaných forem komunikace používá třídní učitel/učitelka vašeho dítěte při komunikaci s vámi nejvíce? Vyberte jednu možnost.**
- třídní schůzky
 - individuální schůzky
 - písemnou komunikaci (zápis do notýsku a jiné)
 - elektronickou komunikaci (Bakaláři, WhatsApp, e-mail a jiné)
 - jinou formu komunikace (uved'te jakou)
- 4. Kterou z následujících využívaných forem komunikace používá třídní učitel/učitelka vašeho dítěte při komunikaci s vámi nejméně? Vyberte jednu možnost.**
- třídní schůzky
 - individuální schůzky
 - písemnou komunikaci (zápis do notýsku a jiné)
 - elektronickou komunikaci (Bakaláři, WhatsApp, e-mail a jiné)
 - jinou formu komunikace (uved'te jakou)
- 5. Pokud třídní učitel/učitelka vašeho dítěte využívá při komunikaci s vámi elektronickou formu komunikace, jakých z jejich následujících podob využívá? (vyberte všechny využívané možnosti)**
- WhatsApp
 - Bakaláři
 - E – mail
 - Google Meet
 - Zoom
 - Microsoft Teams
 - Jiné (uved'te jaké) _____
 - Elektronickou komunikaci nevyužívá vůbec
- 6. Máte pocit, že se vám dostává dostatečný prostor pro komunikaci s třídním učitelem/ učitelkou? Vyberte nejvhodnější z možností.**
- Ano, vždy dostanu prostor ke komunikaci.
 - Spíše ano, ale občas by bylo potřeba prostoru více.
 - Spíše ne, často nemám prostor ke komunikaci.
 - Ne, ke komunikaci nemám žádný prostor.
- 7. Ocenil/a byste, kdyby s vámi třídní učitel/učitelka více komunikovala? Svoji odpověď zdůvodněte.**
- ano _____

- ne _____

OTÁZKA POUZE PRO TY, JEJICHŽ DÍTĚ NAVŠTĚVUJE DRUHÝ NEBO VYŠŠÍ ROČNÍK, POKUD VAŠE DÍTĚ NAVŠTĚVUJE ROČNÍK PRVNÍ, PROSÍM TUTO OTÁZKU VYNECHTE A POKRAČUJTE OTÁZKOU ČÍSLO DEVĚT.

8. Dochází podle vašeho názoru s rostoucím ročníkem třídy, kterou vaše dítě navštěvuje ke změnám v komunikaci mezi učitelem/učitelkou a vámi? Vyberte jednu z možností.

- Ano, dochází ke změně k lepšímu (stručně změnu popište)
.....
- Ano, dochází ke změně k horšímu (stručně změnu popište)
.....
- Ne, úroveň je neustále stejná.

9. Jaké z následujících akcí škola pořádá? Vyberte všechny pořádané akce.

- dny otevřených dveří
- sportovní odpoledne
- výtvarné dílny
- koncerty a jiná kulturní vystoupení žáků
- jiné akce (vypište jaké)

10. Jakou formou se o zmíněných akcích školy dozvídáte? Vyberte všechny využívané formy.

- školní nástěnka
- internetové stránky školy
- dostávám elektronickou nebo tištěnou pozvánku
- jsem informován/a dítětem
- o akci se dozvídám jinou formou (uved'te jakou)
- o akcích se nedozvídám

11. Účastníte se nebo zúčastnil/a byste se některé z následujících akcí, kdyby je škola pořádala? Vyberte všechny akce, kterých se účastníte nebo kterých byste se zúčastnil/a.

- den otevřených dveří
- sportovní odpoledne
- výtvarné dílny
- koncert a jiná kulturní vystoupení žáků
- jiné akce (vypište jaké)

12. Ocenil/a byste, kdyby škola pořádala více akcí? Vyberte nejvhodnější z možností.

- Rozhodně ano.
- Vyhovuje mi stávající počet akcí.

- Rozhodně ne.

13. Vaše další názory či návrhy k tématu komunikace mezi rodinou a školou na prvním stupni ZŠ?

Příloha č. 2: Dotazník pro učitele**DOTAZNÍK-UČITELÉ**

Vážení učitelé,

jmenuji se Barbora Krejčová a jsem studentkou pátého ročníku VŠ. Tento dotazník je součástí mého pedagogického výzkumu pro praktickou část diplomové práce. Jeho cílem je odpovědět na otázky k tématu komunikace a spolupráce mezi rodinou a školou na prvním stupni ZŠ. Při vyplňování dotazníku prosím postupujte podle pokynů u jednotlivých otázek. Dotazník je zcela anonymní.

Velice vám děkuji za ochotu a čas, který věnujete vyplnění tohoto dotazníku.

Jste třídním učitelem/učitelkou? (prosím vyberte jednu možnost)

- ano
- ne

Jakého ročníku jste třídním učitelem/učitelkou (pokud nejste třídním učitelem/učitelkou, vyberte ročník, ve kterém vyučujete nejvíce hodin)? (prosím vyberte jednu možnost)

- prvního ročníku ZŠ
- druhého ročníku ZŠ
- třetího ročníku ZŠ
- čtvrtého ročníku ZŠ
- pátého ročníku ZŠ

Jak dlouhá je vaše pedagogická praxe? (prosím vyberte jednu možnost)

- méně než 1 rok
- 1-3 roky
- 3-5 let
- 5-10 let
- 10-15 let
- 15-20 let
- více než 20 let

1. Jak byste ohodnotil/a vaši komunikaci s rodiči žáků? Vyberte nejvhodnější z možností.

- Velmi dobře, komunikace funguje perfektně.
- Dobře, komunikace funguje, ale stále je co zlepšovat.
- Špatně, komunikace má mnoho nedostatků.
- Velmi špatně, komunikace naprosto nefunguje.

2. Jaké formy komunikace s rodiči žáků využíváte? Vyberte všechny využívané formy.

- třídní schůzky
- individuální schůzky
- písemná komunikace (zápis do notýsku a jiné)
- elektronická komunikace (Bakaláři, WhatsApp, e-mail a jiné)
- jiné formy komunikace (uveďte jaké)

3. Kterou z následujících forem komunikace s rodiči žáků využíváte nejčastěji? Vyberte jednu možnost.

- třídní schůzky
- individuální schůzky
- písemnou komunikaci (zápis do notýsku a jiné)
- elektronickou komunikaci (Bakaláři, WhatsApp, e-mail a jiné)
- jinou formu komunikace (uveďte jakou)

4. Kterou z následujících forem komunikace s rodiči žáků využíváte nejméně? Vyberte jednu možnost.

- třídní schůzky
- individuální schůzky
- písemnou komunikaci (zápis do notýsku a jiné)
- elektronickou komunikaci (Bakaláři, WhatsApp, e-mail a jiné)
- jinou formu komunikace (uveďte jakou)

5. Pokud využíváte při komunikaci s rodiči žáků elektronickou formu komunikace, jaké z jejich následujících podob využíváte? (vyberte všechny využívané podoby)

- WhatsApp
- Bakaláři
- E – mail
- Google Meet
- Zoom
- Microsoft Teams
- Jiné (uveďte jaké) _____
- Elektronickou komunikaci nevyžívám vůbec

6. Máte pocit, že se rodiče žáků do komunikace dostatečně zapojují? Vyberte nejvhodnější z možností.

- Ano, s jejich zapojováním jsem naprosto spokojen/a.
- Spíše ano, zapojují se dostatečně, ale mohli by i více.
- Spíše ne, zapojují se nedostatečně.
- Ne, nezapojují se vůbec.

7. Ocenil/a byste, kdyby s vámi rodiče žáků více komunikovali? Svoji odpověď zdůvodněte.

- ano _____
- ne _____

8. Dochází podle vašeho názoru s rostoucím ročníkem třídy ke změnám v komunikaci mezi rodiči žáků a vámi? Vyberte jednu z možností.

- Ano, dochází ke změně k lepšímu (stručně změnu popište)
.....
- Ano, dochází ke změně k horšímu (stručně změnu popište)
.....
- Ne, úroveň je neustále stejná.

9. Jak byste ohodnotil/a vaši spolupráci s rodiči žáků? Vyberte nejvíce se hodící políčko na škále.

--	--	--	--	--

Velmi dobře

Velmi špatně

10. Jaké formy spolupráce s rodiči žáků na škole využíváte? Vyberte všechny využívané formy.

- rodiče mají po domluvě možnost účasti ve výuce
- rodiče se mohou účastnit mimoškolních akcí (školní výlety, exkurze a jiné)
- škola pořádá dny otevřených dveří
- škola pořádá kulturní akce (koncerty, divadelní představení a jiná vystoupení žáků pro rodiče)
- škola pořádá sportovní akce (sportovní odpoledne s rodiči a jiné)
- jiné formy spolupráce (vypište jaké)

11. Ocenil/a byste, kdyby se rodiče více zapojovali do spolupráce se školou?

- Rozhodně ano (stručně zdůvodněte) _____
- Aktuální stav spolupráce s rodiči mi vyhovuje.
- Rozhodně ne. (stručně zdůvodněte) _____

12. Vaše další názory či návrhy k tématu komunikace mezi rodinou a školou na prvním stupni ZŠ?

Příloha č.3: Otázky pro rozhovor s učiteli

1. otázka: Jaký máte názor na individuální schůzky s rodiči žáků? Využíváte je?
2. otázka: Myslíte si, že je do komunikace mezi rodiči a vámi vhodné zapojovat i žáky? Proč?
3. otázka: V čem vidíte největší výhody elektronické komunikace oproti té písemné?
4. otázka: Jak funguje komunikace s rodiči žáků cizinců?
5. otázka: Máte s rodiči žáků obecně dobré vtaHy? Jakým způsobem je budujete?